AD CATHOLICUM ÆQUUMQUE
LECTOREM
EPISTOLA
Eminentiſſimi & Reverendiſſimi Domini
CARDIN. QUIRINI
CUM EJUSDEM ANIMADVERSIONIBUS
In Epiſtolam
JO. GEORGII SCHELHORNII.

CATHOLICO ÆQUOQUE LECTORI

A. M. CARD. QUIRINUS
S. R. E. Bibliothecarius, & Episcopus Brixien.

Uidnam causæ sit, cur quatuor tantum ab hinc mensibus certamine defunctus cum Jo. Rudolpho Kieslingio, Lipsiensis Universitatis Professore, arma in præsens iterum capiam adversus Jo. Georgium Schelhornium, Memmingensem Bibliothecarium, ex literarum, quas iste typis excusas ad me nuperrime dedit, exordio luculenter edisces. Illam siquidem fuisse intelliges, quod adductus fuerit ad existimandum, grave mihi esse manum ab ipso subductam fuisse a pertexenda coeptarum inter nos disputationum tela, quamvis ego in singulis fere meis lucubrationibus, Cardinali Polo, ac Paulo III. Pontifici vindicando destinatis, eundem vellicare pergerem usque adeo, ut prælo etiam vulgare non dubitaverim sententiam ex Athenæo San-Germanensi prolatam, scilicet, Animadversionibus meis primo Editionis Epistolarum Reginaldi Poli Volumini præfixis Schelhornium veluti fulmine percussum, ac in pulverem plane contritum esse. Itaque meæ illæ iteratæ provocationes hominem istum admodum eruditum, quod nemo inficiabi-

tur, partæque suis studiis existimationis conservandæ haud injuria sollicitum, pertraxerunt ad scriptum aliquod in publicam lucem edendum, unde omnes, quorum ad aures earundem disceptationum fama pervenisset, certo cognoscerent, *Schelhornium adhuc* (hæc ejusdem sunt verba) *per Dei gratiam spirare, ac valere.*

Hujuscemodi propositum Schelhornii animo insedisse, nemo profecto mirabitur; at magna admiratione dignum reputari debet, in illo exequendo eam primum ab ipso rationem initam fuisse, qua, binis illis argumentis omissis, contentionis funem ad aliud quodpiam deflecteret, in quo triumpharet licet, ne hilum quidem seu Cardinalis Poli, seu Pauli III. vindiciæ a me susceptæ periclitarentur. Impetere enim aggressus est Paulum IV. quod sanctissimum Novemvirale Consilium de emendanda Ecclesia vetitorum librorum catalogo indere non fuisse veritum censuerit. Id agens Adversarius, ne se contritum in pulverem fuisse demonstret, pulveris nebulam excitavit, non quidem ad obscurandum duûm illorum luminum jubar, sed ad ejus famam fœdandam, quem tenebras iisdem calculo illo suo damnatorio offudisse contendit. Hoc utique si verum foret, Paulum videlicet IV. justam invidiam promereri, quod Consilium illud carbone notaverit, quis non videt, eam criminationem potius ad decus Pauli III. cujus auspiciis, & Cardinalis Poli, cujus præsertim opera confectum ipsum fuit, pertinere,

dum

dum tamen quiſque expectaſſet, a Schelhornio in eos ipſos impetum fieri, ſtatim ac ſe ille ad pugnam adverſus me inſtaurandam comparavit? Inverſa hæc præliandi ratio haud quaquam tamen efficiet, ut manus rurſum cum eodem conſerere refugiam, eoque magis quod ad amoliendam labem illam Pauli IV. nomini inuſtam haud pauca in meis illis Animadverſionibus, & alibi etiam attulerim, parergi tamen loco, nec enim ad illarum diſputationum caput illa ſpectabant. Oſtendendum igitur ſuſcipiam, Schelhornium irrito conatu pulvereum turbinem recens glomeraſſe, quo cœlum ipſum, ſi fieri poſſit, involvat. Equidem cœlum atra caligine prætexere cenſendus eſt, qui ejus Pontificis ingenio, cujus Apoſtolica in vitiis caſtigandis ſeveritas vel nullos, vel paucos omnino ſuperiores, Hiſtoricorum omnium judicio, nacta eſt inter beati Petri ſucceſſores, *vitia potius tegendi, quam emendandi* ſtudium accommodat.

Schelhornius, ut hac etiam in re ingenio ſuo velificetur, ex inferis ſuſcitat putidiſſimam Petri Pauli Vergerii, Orthodoxæ religionis deſertoris, calumniam, qua Paulo IV. maculam, de qua agitur, inſperſit in Annotationib. in Ind. Libror. prohibitor. ejus Pontificis juſſu evulgatum, ſuorumque Operum adverſus Papatum T. I. inſitis. Ibi enim his verbis inter cætera debacchatur: *Cum ergo Paulus IV. ſenſiſſet, ſibi ac ſuæ Romanæ Synagogæ inflicta eſſe, ac infligi cotidie ex iſto libello vulnera non levia,*

pro-

propter liberiores ſcilicet illas, quas recitavi, voces, & confeſſiones, hunc quoque libellum, ſi Deo placet, projecit nunc inter eos, quos velit a nemine legi, hoc eſt inter hæreticos. Sed quod caput eſt, & pluris quam omnia, ipſemet Paulus IV. fuit unus ex præcipuis, qui concinnaruut, & dictarunt libellum. Quis non ſtomachetur? quis non horreſcat? Stomachentur, & horreſcant, oportet, effrænem hanc maledicendi libidinem, quotquot noverint nec Sleidanum, nec Sarpium, ſeu hujus interpretem, & vindicem Curayerum, nec Seckendorfium Lutheranæ hiſtoriæ promum condum celebratiſſimum, vel unum verbum de ea per Romanum ullum Pontificem condemnatione feciſſe, etſi iidem de libello illo enucleate ediſſerere ſuſceperint, animoque, ut ubique, erga Romanorum Pontificum geſta, ac præſertim erga Indicem librorum ab ipſis prohibitorum maximopere infenſo. Quæ demum inſolentia eſt, calumniam, quam denſis tenebris primipili illi inſectandæ Pontificiæ poteſtatis ſtudioſiſſimi addixerunt, ceu rem omnino compertam hac tempeſtate venditari? Ad cauſæ ſuæ patrocinium adſciſcit Schelhornius Richerium, & Launojum, hoſque ingentibus laudibus concelebrat, qui tamen, haud minus quam ſuperius memorati Scriptores, longiſſime abfuerunt a condemnatione, de qua hic agitur, ſeu Paulo IV. ſeu ipſi Romano Indici exprobranda. Quid vero? quum Poſſevinus, & quotquot ex Noſtris conqueſti fuerunt, libellum eundem in Conci-

ci-

ciliorum Editionibus, excepta Crabbiana, desiderari, sua hac querimonia luculenter demonstraverint, nil prorsus ipsis suboluisse de eo damnatorio judicio; hujus enim vel sola suspicio obstitisset, ne quidquam adversus omissionem illam obmurmurarent. Denique neminem adhuc puto inter Catholicos Auctores extitisse, cui propositum fuerit ab ea contumelia Paulum IV. vindicare, idque ea certe de causa, quod bucinatum a Vergerio commentum ab heterodoxis ipsis despectui haberi deprehenderint. In censum horum omnium, quos nominavi, ac Sleidani potissimum, Sarpii, & Seckendorfii, par erat, ut Schelhornius veniret, non vero calculum adjungeret tribus illis, aut quatuor Scriptoribus, quos post vulgatas Animadveisiones illas meas Vergerianæ fabulæ sectatores a se detegi, & in lucem proferri potuisse, pœana quodammodo canit, eorundem ignorationem mihi vitio vertens. At vitium istud potius improperare debuisset suis illis ducibus, qui carpendorum Romanorum Pontificum provinciam administrantes, ne verbo quidem, ut dixi, facinus illud Pauli IV. indicarunt. Eosdem tamen, nec Vergerii Opera ante oculos suos habuisse, nec pervulgatam ab ipso in Romanum Pontificem contumeliam suis auribus percepisse, nec tandem manibus suis contrectasse ejus Pontificis Indicem, qui paucis adeo pagellis constat, ut intra horæ quadrantem legi, & relegi integer valeat, vix sibi quisquam persuadeat. Tantus hic stupor ne Secken-

dor-

dorsio tribui valeat, ipsemet obsistit memorans p. 601. ad an. 1546. Vergerii Scripta a se lustrata, disertamque mentionem faciens Annotationum ejusdem in Indicem Pauli IV. Demum, ut de aliis sileam, Jo: Rudolphus Kieslingius in Epistola, cui publice respondi, causas omnes venatus libelli de Emendanda Ecclesia sugillandi, nonne obvias habebat Schelhornii Amœnitates literarias? Cur igitur & ipse accusationem, de qua agitur, silentio suppressit? Eam certe telum imbelle sine ictu reputavit.

Hucusque breviter exposita summam efficiunt eorum, quæ in Animadversionibus meis ad Schelhornii Epistolam digesta statim oculis tuis subjiciam. Unum tantum addam, eam Epistolam a capite ad calcem adversari Joanni Launojo, quem tamen Schelhornius, ut suo loco constabit, adeo *egregium, & luculentum veritatis testem adversum Pontificios* deprædicat, ut cum Dupinio affirmet, eundem *non nisi illos posse inimicos habere, qui præconceptas opiniones suas veritati præferunt*. Atqui de Consilio Novemvirali Doctor ille Parisiensis ita loquitur in Epistola, quam ex mea Diatriba allegat ipse Schelhornius: *Paulus III. non ingratum habuit, nec improbavit Jo. Petrus Caraffa Card. Theatinus, postquam Romanus Pontifex nomine Paulus IV. evasit, nec pervulgatus librorum probibitorum Index confixit.* Quid ergo superest, nisi ut Adversarium, antequam collato pede ipsum adoriar, hisce verbis compellem, *Patere legem, quam ipse tulisti?*

EMI-

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

ANGELO MARIÆ CARD. QUIRINO

VATICANÆ BIBLIOTHECÆ PRÆFECTO
ATQUE PROTECTORI AMPLISSIMO
EPISCOPO BRIXIENSI

JO. GEORGIUS SCHELHORNIUS
Veram & perennantem Felicitatem.

I. SI meo mihi licuisset uti arbitrio, Purpuratorum Romanæ Ecclesiæ Patrum EMINENTISSIME, hanc, quam publice ad TE scribo, epistolam jam non legeres. Cum animo enim statutum deliberatumque habebam, postquam TUO jussu repetita vice in disputationem TECUM ingressus essem, omne deinceps certamen detrectare: idque illis in Literis, quas cum animadversionibus TUIS, varia doctrina plenis, alteri Epistolarum Card. Poli tomo præfigere dignatus es, aperte indicaveram. Repugnabat scilicet mens mea TIBI devotissima, TECUM, cujus laudibus omnis facundia minor est, in arenam amplius descendere, verebarque, &c. pag. 3. 4. 5. 6.

ANIMADVERSIO.

Prologo isti quæ reponenda forent in Præfationem meam conjeci, ad quam proinde amandari, Lector, te sinas. Unice vero adnotabo, sat bene inter se convenire (quod nullo modo intelligi posse arbitratur Schelhornius) Protestantes eruditos a me sæpius sollicitatos fuisse, ac modo etiam urgeri, ut ex Bibliothecarum suarum armariis probatæ fidei monumenta, si quæ ibi insint, immortalibus Pauli III. laudibus adversantia, libere, & audacter

 de-

depromant, meam hanc, inquam, efflagitationem ſat bene convenire cum eo rogatu, quo in Dedicatione Vitæ Card. Gaſp. Contareni excitandum duxi præclariſſimum Gurcenſem Antiſtitem, meique amiciſſimum, Joſephum de Thuun, *ad coercendos Sectarios, quibus nimis miſere jam abundat Germania, ut ab inſectatione nominis Pauli III. hactenus iniquiſſime facta deſiſtant*. Hujuſmodi coercitio annon juſta de cauſa poſtuletur, ſiquidem iidem poſt indubiæ etiam fidei documenta a me primum in medium allata ad vindicandam ejus Pontificis famam, hanc vexare pergant, veteres tantum cantilenas, meras proinde contumelias obganniendo? Nonne Reip. expedit, ne improborum obtrectatorum procacitas fas ſibi eſſe putet, Supremorum etiam Principum capitibus inſultare? Dejectus a ducentis, & amplius annis per ſummam injuriam, nulla ſcilicet publica auctoritate, ſed tantummodo factioſorum hominum protervia, Romanus Pontifex ab eo Primatu, quem in univerſam Chriſti Eccleſiam gerebat, eam tamen adhuc inter terrarum Rectores dignitatem, poteſtatemque obtinet, ut nulla ratione ferri poſſe videatur, eoſdem homines, priſcis opprobriis recantatis, ejus majeſtatis proſcindendæ nullum finem facere. Itaque Præſulem illum, Catholicæ Fidei mire ſtudioſum, iterum exoro, ut omnem navare velit operam *a coſtringere i Settarj, de' quali pur troppo miſeramente abbonda la Germania, di de-*

ſi-

sistere dalla perscuzione ingiustissimamente fin ora fatta al nome di Paolo III. imo profiteor, scelestis hujusmodi ausibus frænum tandem injici ad cujusvis politicæ potestatis officium spectare seu ex orthodoxæ Religionis zelo, seu ex æqui, honestique legibus, quibus jubemur, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, ac propterea nec etiam alteri fieri patiaris.

II. Patere autem, DOMINE, ut ante omnia, ne andabatarum more pugnare videar, quod alicubi præter meam culpam vitio mihi dedisti, hac de re ipsa verba TUA in gratiam aliorum lectorum recitem, cum insignis illa Epistolarum Reginaldi Poli, Cardinalis Britanni, collectio maxime laudabili studio TUO in dias luminis auras feliciter emitti coepta, nuspiam apud nos venum prostet, nec ullo pretio ex ipsa Italia a nostris impetrari queat. Hujusce enim velitationis nostræ literariæ testes præcipue ac judices, libero ejusmodi scriptionibus in Italiam vestram aditu fere interclusо, esse cupio Viros doctrinæ, ac virtutum laude florentes e Germanis, quorum ubere proventu ætas nostra per Dei gratiam gaudet.

Si igitur placet, recognosce TUA verba ita fluentia: „*De* „*eo Consilio dum agerem in Diatriba Cap. V. jam notam* &c.

Locus ad quem sub initium provocas non in Cap. V. sed Sexto, eoque ultimo Diatribæ tuæ doctissimæ p. 367. seqq. extat, e quo hæc tantum decerpere nostra refert: „*Indicatur his verbis* (Beccatelli scilicet, ac Dudithii in vi„ta Card. Poli) *celebre illud Consilium, quod anno* 1538. „*Romæ evulgatum typis Antonii Bladi* &c.

Meministi quoque hujus consilii in Diatriba secundæ Epistolarum Poli parti præmissa, §. VIII. p. CXC. sq. tandemque in libri TUI de Gestis Pauli III. Farnesii primo ejus Pontificatus quinquennio Cap. IV. p. 58. sq. hæc habes: „ *Quodnam judicium ferendum sit de libello, quem hoc*

titulo prænotatum, Consilium delectorum Cardinalium de emendanda Ecclesia &c., pag. 7. 8. 9. 10. 11.

Cardo itaque rei, inter nos transigendæ, in eo maxime vertitur, num novemvirale illud Consilium, tantis abs TE laudibus cumulatum, ac jubente Paulo III. conscriptum, in librorum prohibitorum syllabum sit relatum a Paulo IV. qui tamen, cum adhuc Jo. Petrus Caraffa Cardinalis Theatinus esset, ipse unus ex præcipuis fuit ad illam de emendanda Ecclesia deliberationem adhibitis. TU, REVERENDISSIME PRÆSUL, id in dubium vocas, omni studio efficere conatus, ut proscriptio, quam revera in Romano Indice legi haud diffiteris, cadere potius in Consilii ejusdem explicationes, sive ab Heterodoxis, quo nomine Jo. Sturmium designas, sive a vestris evulgatas, quam in ipsum Consilium censeatur. Mihi vero certum & extra omnem dubitationis aleam positum videtur, non Sturmii tantum epistolam, aliorumque explicationes atro in Indice Pauli IV. ac cæteris eum secutis carbone notari, verum ipsum etiam illud de emendanda Ecclesia Consilium.

Sed agedum, liceat mihi jam prius, pace TUA, modeste excutere rationes, quibus aliquam verisimilitudinis speciem opinioni TUÆ ingeniose conciliare studes, ac deinde meam sententiam idoneis argumentis fulcire. Hoc enim pacto, uti spero, res, quæ TIBI maxime involuta & ænigmati similis in eruditissima Diatriba, alteri Epistolarum Poli Tomo præfixa, p. CXCI. videtur, in plenam lucem collocabitur, licet probe Oedipum me haud esse norim.

Verba eam censuram indicantia, scribis, *quæ non alia sunt, nisi,* LIBER INSCRIPTUS DE EMENDANDA ECCLESIA, *cur, ajebam ipse, accommodari non valeant Sturmii libello, in hunc modum, teste Niceronio Memoir.* T. XXIX. *prænotato:* CONSILIUM DELECTORUM CARDINALIUM DE EMENDANDA ECCLESIA, JOANNIS STURMII EPISTOLA DE EADEM RE?

Ad hæc respondeo. Verba eam censuram indicantia sunt sane alia. Non enim sic fluunt: LIBER INSCRIPTUS DE EMENDANDA ECCLESIA; sed potius LIBER INSCRIPTUS CON-

CONSILIUM DE EMENDANDA ECCLESIA. Tres indicis, auspiciis Pauli IV. A. MDLIX. primum editi, editiones inter reculas meas cimeliorum instar adservo, quarum duæ in Italia typis excusæ sunt, una Bononiæ eo ipso anno cura fratris Eustachii Lucatelli Inquisitoris Bonon. diserte eam in omnibus & per omnia conformem esse editioni sibi Roma ab universali officio Romanæ inquisitionis transmissæ testantis, quod & nominis sui subscriptione *Jo. Episcopus Bononien.* confirmat. Altera itidem in Italia, quod typi evincunt, in forma octuplici, sicuti prior, sine tamen loci & anni indicio lucem adspexit. Tertia debetur laudandæ industriæ Petri Pauli Vergerii, Episcopi quondam Justinopolitani, ac Pontificis Rom. in Germania Nuncii, tandem vero derelictis Papæ partibus evangelicæ veritatis confessoris, qui eam animadversionibus suis oppido memorabilibus lectuque dignissimis instructam Pforzheimii A. MDLX. in 8. publici juris fecit. In singulis his editionibus ita legitur: LIBER INSCRIPTUS CONSILIUM DE EMENDANDA ECCLESIA; in nulla vero: LIBER INSCRIPTUS DE EMENDANDA ECCLESIA.

Niceronius, Vir diligentissimus, & longiori vita dignus, cujus commentarios biographicos jure magni æstimo, non plenum editionis Sturmii titulum exhibuit, sed his ille potius verbis absolvitur: *Consilium delectorum Cardinalium & aliorum Prælatorum de emendanda ecclesia. Epistola Joannis Sturmii de eadem re, ad Cardinales, ceterosque viros ad eam consultationem delectos. Argentor.* 1538. in 4. Exstat hæc editio rarissime obvia in Bibliotheca a Rudolpho Augusto, Duce Brunsvic ac Luneburg. litteratorumque, dum vitali frueretur aura, principe quondam collecta. (a)

Ecquis vero, sodes, jam sibi facile persuaderi sinat, in Indice Paulino & reliquis, ubi *Consilium de emendanda Ecclesia* diserte, nulla plane Sturmii mentione ibi habita, proscribitur, Sturmii duntaxat epistolam, vel etiam editionem-

(a) Teste Hermanno von der Hardt in tertio tomo operis, quod *Autographa Lutheri & Coætaneorum* inscripsit. p. 279.

nem tantum illius Consilii, epistola annexa, sub examen vocati, ab eo Argentinæ curatam configi, nisi qui perinde esse autumar, sive nodum seces, sive solvas, modo nihil Romanæ Sedi minus honorificum, quantunvis manifeste in oculos incurrat, concedatur? Si Sturmii tantum epistolam damnatam voluit Paulus IV. cur non, quod par erat, nec adeo difficile, proprio eam nomine indicavit? Haud ita sane obtusi erat ingenii rigidus ille Pontifex, ut non facile hariolari posset, fore, ut lectores sui Indicis, ac præsertim Protestantes, si notæ illi censoriæ, *Liber inscriptus Consilium de emendanda Ecclesia*, nihil præterea de Sturmio adjiceret, de hoc plane non, verum potius de illo delectorum Cardinalium ac Præsulum Consilio hac ratione damnaro cogirent. Quam autem pudenda fuisset eorum, qui Indicem illius imperio consarcinarunt, incuria, quam turpis oscitantia, si non errori illi, quod vel verbulo de Sturmio addito facile fieri poterat, ivissent obviam?

ANIMADVERSIO.

Ultro assentior, in prolixioribus iis locis, quæ meis e Scriptis Schelhornius recitavit, pro *Cap.V.* meæ Diatribæ poni debere *Cap. VI.* & pro *Liber inscriptus de emendanda Ecclesia*, legi *Liber inscriptus Consilium de emendanda Ecclesia*. Æque assentiretur Niceronius, si in vivis degeret, Sturmianam ejus Consilii Editionem non decurtatum, qualem ille retulit, sed plenum titulum præferre, quem exhibuit Schelhornius.

Venio nunc ad graviora. Petit Schelhornius, quisnam ille sit, qui facile sibi persuaderi sinat suspicionem, quam ipse omnium primus excitavi, de Sturmiana Editione in Paulino Indice damnata? Sua ipsa verba adversus Schelhornium regerendo, pe-

petam ab ipso, Si Consilium ipsum damnatum voluit Paulus IV. *cur non, quod par erat, nec adeo difficile, propriis illud indiciis designavit?* Cur notæ illi censoriæ, *Liber inscriptus Consilium de emendanda Ecclesia*, nihil præterea de Paulo III. cujus jussu, de Cardinalibus, & Prælatis, quorum opera prodiit, adjecit, ne de alio Consilio, sed unice de Novemvirali damnato cogitari ab ullo posset?

III. Evolve, quæso, haud gravatim, DOMINE, Pauli IV. Indicem, & mox post nostrum, de quo disceptamus, Consilium hanc notam invenies: *Lib. inscrip. Consilium Pauli III. datum Imperatori in Belgis, cum Eusebii Pamphili pia explicatione*. Vide, quam circumspectus sit Indicis fabricator, ne ipsum hoc Pauli III. Consilium damnasse videatur, sed junctum modo cum aculeata illa scriptoris ψευδωνύμυ epicrisi.

Acerbum diploma Paulus III. ad Augustissimum Cæsarem Carolum V. A. 1544. perferendum curavit, quum is in comitiis Spirensibus nonnihil Evangelicis indulsisset, ac in cogenda synodo & definiendis fidei controversiis aliquid potestatis sibi sumsisset. Protulit illud in lucem A. 1545. suppresso suo nomine, Joannes Calvinus, acerrimis scholiis castigatum, sub titulo: *Admonitio paterna Pauli III. Rom. Pont. ad invictissimum Cæsarem Carolum V.* &c. *cum scholiis* (*) Hæ animadversiones initium capiunt a pag. 43. & ad finem usque libelli procedunt, hac ἐπιγραφῇ instructæ: *Scholia in Epistolam Pauli III. Pont. Max.* Hoc ipso autem titulo occurrunt illa damnata in Indice Pauli IV. lit. S. inter incertorum auctorum libros prohibitos, ne scilicet ad credendum lector inducatur, ipsam prædecessoris sui epistolam, hisce scholiis præfixam, quæ plane sibi erat ad palatum, ab se nigro theta esse notatam.

Ad

(*) Hunc libellum raro obvium in splendidissima TUA Bibliotheca extare novi.

Ad hunc modum ei consuetum hic etiam scribendum illi fuisset, si nihil Consilio ipsi derogare voluisset, vel *Consilium de emendanda Ecclesia cum Jo. Sturmii epistola*, vel potius *Jo. Sturmii epistola de Consilio de emendanda Ecclesia*.

Idem index, quem reliqui deinde ad nostram usque ætatem secuti sunt, obelo in tertia Classe lit. D. transfixit *Diurnale Romanum*, sed ne quis ineptissime sibi persuaderet, cuncta eum e medio sublata voluisse Diurnalia Romana, prudenter adjecit *impressum Lugduni in ædibus Filiberti Rolleti & Bartholomæi Fraeni*. Annon & hic necessitas notulam aliquam efflagitasset, qua editionem tantum Sturmii, vel etiam Vergerii, aut aliorum Protestantium, quos hæreticorum nomine Vos inique oneratis, rejectam esse dilucide significaretur?

Expulso A 1538. Geneva quorundam instigatione cum duobus collegis Joanne Calvino, Jacobus Sadoletus, Cardinalis & Episcopus Carpentoractensis, hanc occasionem ambabus arripens manibus, ad Senatum populumque Genevensem literas magna, qua plurimum pollebat, eloquentia scriptas anno sequenti dedit, in quibus nihil eorum prætermisit, quæ ad eos in Romanæ ecclesiæ gremium revocandos pertineret. Illis autem Calvinus, Argentinæ tum degens, pari facundia ita respondit, ut ille mox totum istud negotium omiserit. Hæ binæ epistolæ junctim dein publici fuere juris factæ. Locum igitur invenerunt in Catalogo librorum prohibitorum, a Facultate Theologica Parisiensi A. 1542. confecto, ita vero, ut sollicite caveretur, ne lectores Jacobi Sadoleti epistolam atro carbone notatam suspicarentur. Numero enim 60. hæc leguntur: *Deux Epitres, l'une de Jaques Sadolet Eveque de Carpentras, & la seconde de Jaques* (leg. Jean.) *Calvin.* LA DEUXIEME REPROUVEE. Nisi omnia me fallunt, majus fuisset operæ pretium pari sollicitudine ipsum novemvirale Consilium diserte a Jo: Sturmii epistola distinguere, si illud Indicis auctores non simul suppressum voluissent.

AN I-

ANIMADVERSIO.

Schelhornio hoc quoque loco ſua verba reddens, ita ipſum compellabo, *Evolve, quæſo, haud gravatim Pauli IV. Indicem*, & invenies ibidem pari breviloquentia, ac Conſilium, de quo agitur, libros quamplurimos, ne dicam pleroſque omnes, prænotari. Atque ut ſiſtamus unice in litera L. cui liber Conſilii illius adſcribitur, hi quoque libri ſub ipſa recenſentur: *Liber de auctoritate, officio, & poteſtate Paſtorum*: *Liber in Orationem Dominicam*: *Liber de Providentia Dei*: *Liber de falſa Religione*. Quis negaverit hujuſcemodi titulos valde & ipſos laconicos eſſe, ac propterea abſque hariolatione vix certo hac ætate definiri poſſe, quinam ſint libri iiſdem deſignati, quandoquidem non Authoris tantum nomen, ſed locus, ſed annus impreſſionis eorundem reticetur? Quid vero dicet Schelhornius, dum inter eoſdem ſibi occurret etiam *Liber de Unitate Eccleſiaſtica*? Fateatur, oportet, haud defuturos qui ſuſpicentur, eo titulo enuntiari librum a Polo exaratum, & Henrico Regi tranſmiſſum, atque ita cogitantes, pro re certa habituros Editionem Argentoratenſem ejus libri a Vergerio curatam, cujuſmodi apertis verbis in Indice Hiſpanienſi damnatur, non vero Opus ipſum vetitorum librorum claſſi accenſeri. Æqua igitur poteſtas nobis dabitur exiſtimandi, Sturmianam Editionem potius, quam Conſilium ipſum, in Indice configi, ſiquidem compertum foret Novem-

C virale

virale potius, quam aliud quodcumque Consilium, per Indicem significari. Si vero Schelhornius opponeret, librum *de Unitate Ecclesiastica* in eo Indice reponi inter libros incertorum Auctorum, eum autem, quem Polus conscripsit, Authoris sui nomen præferre; subdam ego, locum inter eosdem pariter sortitum fuisse Consilium de emendanda Ecclesia; aliud ergo habendum erit ab eo, quod in Romana Bladi Editione, & in aliis etiam, Auctores certos semel iterumque declarat; in fronte scilicet, ubi legitur, *Consilium delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum de emendanda Ecclesia S.D.N.D. Paulo III. ipso jubente conscriptum*, & ad calcem, ubi Novemvirûm nomina exhibentur. Frustra quoque contendit Schelhornius, quoniam Scholia in Epistolam Pauli III. Pont. Max. non vero Epistola ipsa, inter libros occurrunt damnatos in eo Indice, hujus accurationem inde certo certius omnium oculis patefieri. Frustra, inquam, nam petam, quænam sit Epistola illa Pauli III. Pontificis? quænam sint Scholia, quæ nigro theta notari commeruerint? Hujuscemodi quæstionibus obnoxios esse posse omnes ferme librorum titulos in Pauli Indice descriptos, fateretur absque ulla dubitatione & ipse Schelhornius, imo ansam inde desumeret ei Pontifici insultandi, nisi laudem diligentiæ, & ingenii non obtusi, quam eidem hoc loco tribuit, in rem suam esse existimasset. Caveas tamen quicumque mea ista legeris ne putes

tes

tes, Indicis fabricatorem ceu parum circumſpectum in invidiam a me vocari ob compreſſionem, cujus eſt ſermo. Habet etenim iſta juſtam excuſationem inde profectam, quod libri in Indice confixi adeo ea ætate, qua iſte confectus fuit, in propatulo erant, ut fuſiori tituli deſcriptione, unde omnibus innoteſcerent, minime indigerent. Notiſſima vero Pauli IV. temporibus Sturmiana Conſilii Novemviralis Editio; contra, quæ Antonii Bladi typis prodiit, ut ſtatim conſtabit, lucem, quam viderat, ſubito amiſit, eaque proinde omnino carebat, dum Pauli IV. Index conderetur.

IV. Sed hæc ad opinionem TUAM infringendam ſufficere ratus, pergo TECUM, EMINENTISSIME QUIRINE. Conjecturæ TUÆ patrocinari, ejuſque veriſimilitudinem augere exiſtimas, quod Paulus Sarpius in Hiſtoria Concilii Trid. non admodum certe ſollicitus in ſupprimendis iis, quæ Romanæ curiæ & ſingulariter Pauli IV. honori parum faverent, de Conſilio illo Lib. I. loquens, ne verbulo quidem eam cenſuram deſignet, prodatque tantum, illud clanculum quidem, at Pontifice Paulo III. probante, tranſmiſſum fuiſſe in Germaniam Cardinalis Scombergii opera. Magis autem, magiſque confirmatum TE eſſe in ea ſententia addis, quod Sarpii ſilentium imitati eſſent ſcriptores alii, erga curiam illam ſeu nihilo, ſeu paulo melius, quam Sarpius, animati, interque hos Joannes Launojus.

Vera hæc eſſe lubens fateor. Ignorarunt hi Viri cordatiſſimi, digitum in Indice intendi in illud delectorum Cardinalium ac Præſulum Conſilium. Quid vero tum? Nihil hinc mea ſententia amittit roboris, firmis rationibus nixa. Argumentari enim ab unius alteriuſve ſcriptoris ſilentio, vel ignoratione etiam, ad ipſius facti negationem haud licere, Tute ipſemet fateberis. *Non ſequitur*, inquit Bellar-

minus, *Lucas & Paulus non dicunt Petrum fuisse Romæ; igitur Petrus non fuit Romæ.*

ANIMADVERSIO.

Utique ab unius, alteriusve Scriptoris silentio, vel ignoratione etiam, ad ipsius facti negationem argumentari haud licet. At ego facti, de quo agitur, negandi argumentum desumsi non ab uno alterove Scriptore, sed a confertissimo Scriptorum manipulo tam Catholicorum, quam Acatholicorum, de quibus certe absque ulla verisimilitudinis specie affirmetur, idem factum seu ignorasse, seu silentio pressisse. Non sequitur profecto, Beatum Petrum Romæ non fuisse, propterea quod iter istud Lucas, & Paulus non memoraverint. Sequitur vero, Sleidanum, Sarpium, Seckendorffium, & alios hujusmodi, maximæ apud Protestantes auctoritatis, Scriptores, de Consultatione Novemvirali differentes, animo erga Romani Pontificis imperium, unde illa prodiit, quam maxime hostili, & ne verbulo quidem indicantes, eandem a Paulo IV. inter libros proscriptos, quorum Indicem iidem ante oculos habebant, repositam fuisse, silentio isto suo palam declarasse, eam condemnationem habendam esse pro fabulosa. At eandem, dicit Schelhornius, pro re explorata habuerunt primo Vergerius, qui buccinam inflavit, ut Pauli IV. scelus denuntiaret, deinde nonnulli gregales sui, qui ejusdem buccinæ sonum repercusserunt. Inde ergo consequetur, repono ego, accusationem illam in Paulum,

lum, & in ejus Indicem celebritatem hujusmodi habuisse, quæ certius evincat, Scriptorum superius memoratorum silentium non ex facti ignoratione ortum duxisse, sed ex indubia eorundem persuasione, causam, quam Vergerius suscepit, adeo iniquam esse, ut ipsorum patrocinium nullo pacto promereretur.

V. Addo. Non sequitur, Sarpius, Possevinus, Pallavicinus, Launojus, & alii plerique omnes ignorarunt Consilium de emendanda ecclesia Romæ typis esse excusum, quod Tu, DOMINE, nos primus edocuisti; ergo non fuit ibi editum. Hinc vero etiam infero: Non sequitur, Sarpius, Launojus, aliique nescierunt Consilium illud inter libros damnatos a Paulo IV. fuisse relatum; ergo hoc factum haud est.

ANIMADVERSIO.

Quod addit Schelhornius, nihil prorsus ejus causæ suffragatur. Ut enim suffragaretur, necesse foret eundem demonstrare, I. Romanam Consultationis Novemviralis typis Bladi Editionem æque celebratam fuisse ex Scriptorum testimoniis, ac celebrem reddidit ejusdem assertam condemnationem, quem dixi, buccinæ sonitus. II. Certum olim ejusdem Editionis documentum in libro omnîno obvio extitisse, par scilicet illi, quod, teste Vergerio, eam condemnationem adstruebat in Pauli IV. Indice. III. Adeo magni momenti fuisse Editionis illius notitiam sibi parare, publicamque facere, ac intererat tam Orthodoxorum, quam Sectariorum innotescere, & vulgari condemnationem illam,

illam; horum quidem, ut eandem Sedi Apoſtolicæ exprobrarent; illorum vero, ut in ea collaudanda caute ſe gererent. Hæc tria, ut dixi, neceſſe foret Schelhornium demonſtrare, quod nunquam profecto præſtabit.

Undenam adductus ſit Schelhornius, ut in me laudem contulerit, quod primus edocuerim Conſilium de emendanda Eccleſia Romæ typis excuſum fuiſſe, plane non video; nec enim eandem ego mihi arrogavi, ſed contra de typis illis ita ſcripſi: *Hi laudantur in Bibl. Script. Ord. Præd. T. II. p.* 133. *& ab aliis etiam*. Quæ mea verba quum allegaverit ipſe Schelhornius, peregre ejus animum fuiſſe dicam, dum eam mihi laudem, liberalius quam deceret, adſcripſit.

VI. Si luſtrare Viris illis doctiſſimis datum fuiſſet Vergerii animadverſiones in Indicem Pauli IV. optimæ frugis plenas, ſique judicii, quo uterque pollebat, longe perſpicaciſſimi intendiſſent aciem, in ejus ſententiam ipſos fuiſſe deſcenſuros haud dubito. Vidit tamen Launojus, illud conſilium ſui ævi Inquiſitoribus minus probari. Ita enim ille in epiſtola ad Henricum Barrillonium, abs TE etiam allegata. *Sub excommunicationis pœna legi prohibent, quod Paulus III. ſub excommunicationis pœna fieri voluit. Proh nefas! Nam ut prohibitorio Indici liber adſcribatur, omnino ſatis eſt, ſi in eo Concilium delectorum Cardinalium laudetur, quod tamen Paulus III. gratum ratumque habuit, nec aliter habere potuit, cum tam ſevere juſſerit, ut concilium fieret.*

ANIMADVERSIO.

Haud opus erat a Viris doctiſſimis Vergerii Animadverſiones luſtrari, ut ſpretæ ſanctiſſimæ Con-

Consultationis infamiam, cujus ille Paulum IV. insimulavit, ediscerent; namque Indice tantum, quem Pontifex iste vulgavit, perlecto, flagitiu m illud in eo deprehendissent, qua ipsa ratione Vergerius deprehendere potis fuit. Præterea Vergeriana Scripta plane ad palatum Protestantibus fuisse omni ævo, in dubium vocari nequit, quemadmodum certa res est, a Seckendorffio eas Animadversiones inter ea Vergerii Opera laudari, quæ oculis suis patuerunt, Histor. Luther. p. 601.

Nego vero, Launojum vidisse, eandem Consultationem sui ævi Inquisitoribus parum probari; id enim dumtaxat suspicari voluit, & injuria quidem, ut, quæ Schelhornius ipse recitavit, verba ista mea declararunt: *Quis autem non indignetur, dum Joannem Launojum in Epistola ad Henricum Barrillonium affirmare deprebendit, bodiernos Inquisitores sub Excommunicationis pæna legi probibere Consilium illud, atque ut probibitorio Indici liber adscribatur, omnino satis esse, si in eo illud laudentur?* Quoniam Schelhornius in Nota, quam hoc loco subjungit, Epistolæ scilicet suæ p. 16. Launoii doctrinam maximis laudibus exornat, velim, Lector, oculis tuis iterum usurpes, quæ in Præfatione mea legisti; sunt enim hujusmodi, ut Schelhornio insolentius Doctoris illius Parisiensis auctoritatem jactanti vetus adagium regeri valeat, *Hic Rhodus, bic saltus.*

VII.

VII. Neque cauſſæ, cujus patrocinium ſuſcepi, quicquam officit, quod ſcriptores veſtris placitis addictiſſimi, inter quos Antonium Poſſevinum nominatim recenſes, ſe dolere profeſſi ſint, Conſilium illud, quod in Collectione Conciliorum Petri Crabbe Colon. Agripp. A. 1551. luci expoſita comparet, in Suriana aliiſque poſterioribus deſiderari. Licet enim inde prono fluat alveo, eos de cenſura in laudatum Conſilium nihil reſciviſſe, quod illorum de iſta prætermiſſione querelæ ſatis indicant; ea tamen ipſa illius ex collectionibus Conciliorum, poſt Petri Crabbe induſtriam editis, non Suriana tantum, ſed reliquis etiam ad unam omnibus rejectio pro mea ſententia corroboranda valide pugnat; ſubitque mirari, Viris, ceteroquin ingenii acie non deſtitutis, inde haud ſuboluiſſe, cauſſam ſane ſonticam huic omiſſioni anſam præbuiſſe, quæ non alia facile eſſe potuit, quam illius Conſilii ac eo contentorum veritatis teſtimoniorum ab ipſa Romana Curia orta ſuppreſſio.

ANIMADVERSIO.

Prætermiſſa in Conciliorum Editionibus Novemviralis Conſultatio tunc ſolum juſtam cauſam præberet ſuſpicandi, eandem, ceu in Romano Indice proſcriptam, locum ſortiri in iiſdem, Editorum judicio, non commeruiſſe, quando aut ipſi Editores, aut ſaltem illis coævi Scriptores Catholici mentionem aliquam ejus cenſuræ feciſſe comperirentur. Accidit vero contra, neminem adhuc ex iis Scriptoribus a condita illa Conſultatione uſque ad præſens tempus eandem memoraſſe, quin ipſam ceu ſanctiſſimum, & ſapientiſſimum Opus, ceu excellentem Chriſtianæ doctrinæ, & pietatis typum collaudaverit. Hæ ipſæ laudes, quas eidem de-

deberi in confesso apud Catholicos scriptores omni ævo fuit, effecerunt, ut Possevinus, aliique ex ipsis, vehementer de prætermissione, cujus sermonem facimus, doluerint; indeque certum argumentum trahimus, eosdem nec per umbram de ejus libelli per Indicem Romanum damnatione cogitasse, ac proinde longissime abfuisse, ut putarent eam obstitisse, ne idem libellus in Conciliorum Editionibus sedem nancisceretur. In Crabiana utique non desideratur. Istam autem cum Author emiserit aliquot annis ante Indicem a Paulo IV. confectum, nec ipsa certe in eodem censuram evasisset, nisi absque dubio foret, nullo pacto eandem subjisse libellum illum.

VIII. Censes quidem, DOMINE, in doctissima Tua Diatriba, quæ primam Epistolarum Card. Poli partem condecorat, p. 367. Antonium Possevinum querela sua de ejus Consilii in Surii Conciliorum corpore omissione supersedere potuisse, si animadvertisset, locum eidem in Conciliorum Collectionibus, non deberi; quod hujusmodi Consultationes ea auctoritate, quæ inest Conciliis, destituantur. Verum enim vero si hoc nomine locus illi in grandibus istius generis Syllogis dandus haud fuit, concedendus tamen ei jure merito erat tanquam insigni, TE judice, monumento zeli pontificii, quo viam sternere ad supremam manum emendationi Ecclesiæ eo felicius in Concilio imponendam voluisse Paulum III. ejusque hac in re consiliarios, haud dubie arbitraberis. Nonne enim æquum est, ut in magnis istiusmodi collectionibus ad acta Conciliorum reddenda, quantum fieri potest, omnibus numeris absoluta etiam ea

D exhi-

exhibeantur monumenta, quæ nexum cum Conciliis habent, five illa præcesserint, five proxime secuta sint?
Ipse sane Severinus Binius &c. p. 18.

ANIMADVERSIO.

Instat ergo Schelhornius, & quærit, quænam igitur fuit causa, ut Consultatio in Collectionibus illis omitteretur? Antequam ego respondeam, ab ipso postulabo, ut causam mihi afferat, cur Scripti illius versio Germanica a Luthero edita cum Præfatione, & Notis ad marginem satis aculeatis, extet quidem in ejus regionis Bibliothecis, in Tomos autem Operum Lutheri relata non fuerit? Huic interrogationi non aliis verbis Schelhornium puto satisfacturum, nisi a Seckendorffio usurpatis, videlicet, *Nescio qua causa*. Satis igitur foret, si, par pari reddendo, Schelhornio sciscitanti ejus prætermissionis causam, reponerem & ego, *Nescio qua causa*. Attamen haud ita reposui, quemadmodum constat ex meis verbis a Schelhornio recitatis, quæ hujusmodi sunt, *Consilium illud quod in Collectione Conciliorum Petri Crabbe Colon. Agripp. an. 1551. comparet, in Suriana (unde autem id acciderit, in Diatriba explicavi) aliisque posterioribus desiderari*. Rejicit quam attuli explicationem Schelhornius, objiciens, plura in Collectionibus illis comprehendi, licet, Novemviralis Consultationis instar, haudquaquam recenseri valeant inter conditas in Conciliis definitiones. Plura ergo, & non omnia (aio ipse) quod Collectores singuli in eo-

eorundem acervo conficiendo nulla lege adſtrictos ſe ſenſerint, ac proinde ſeu genio tantum ſuo indulſerint, ſeu amplioris ſibi ſupellectilis parandæ facultate caruerint. Quam autem cauſam afferemus, cur in Regia Conciliorum Editione locum invenerint ea etiam monumenta, quæ, ſi Gallos Scriptores audiamus, maculam memoriæ Regum Franciæ adſpergunt, decretiſque regiam poteſtatem circumſcribentibus, & Regno ſchiſmatis notam impingentibus conciliant auctoritatem? cur etiam Acta Conciliorum ab Joanne Harduino auſpiciis Ludovici XIV. Galliarum Regis, imo nutu, juſſuque publicata e Regia Typographia plura complectantur, ut contendit Du-Pinius in Scripto ad Parlamentum Pariſienſe, Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, Regumque poteſtati contraria? Habere iſta multo difficiliores explicatus, quam prætermiſſio a Schelhornii ſtylo vexata, nec Schelhornius ipſe in dubium revocaverit.

IX. Hinc Edmundus quoque Richerius, Vir optimus, quem ingenuus candor monarchiæ pontificiæ patronis adeo reddidit inviſum, ut non omnia duntaxat ejus opera in librorum damnatorum cenſum referrentur, ſed ipſe etiam carcere & vinculis, ac tandem, quanquam jam grandævus, vitæ diſpendio ſinceritatem ſuam luêret. Richerius, inquam, ille, ex geſtis Conciliorum eccleſiæ primitivæ dignoſci cenſet, hoc antiquis patribus ſemper propoſitum fuiſſe, ut omnia acta diligenter referrent, quæ aut præceſſiſſent, aut ſecuta eſſent Concilia, cujus quidem rei geſta primæ Synodi Epheſinæ, Concilii Chalcedonenſis, &c. certiſſimam fidem faciant; valde igitur dolet, ſæculo, quo

ars typographica florebat, omnia acta Synodi Tridentinæ fideliter edita non fuisse, quorum quidem proœmium & fundamentum commentarii fiduciæ Adriani VI. ad Franciscum Cheregatum Nuncium Pontificium in Germania cum articulis jussu Pauli III. pro ecclesia & curia reformanda conceptis facere illi videntur. Laudat deinde Petrum Crabbe, quod Consilium Paulo III. datum Synodo Tridentinæ in sua collectione præfixerit, miratus, quonam casu vel instituto hoc a Laur. Surio prætermissum aut expunctum fuerit. De Severini autem Binii collectione & Romana Conciliorum editione non esse ita laborandum existimat; cum ipse Binius fateatur, se in sua Sylloge Baronium & Bellarminum auctores sequi, quibus hoc propositum esse nemo ignoret, ut temporalem curiæ Romanæ monarchiam quovis jure vel injuria vindicent, & nulla indigere emendatione, aut saltem, quæ ab alio quam a summo & falli nescio Monarcha ecclesiæ fieri debeat, demonstrent. Unde in hoc studium præsertim incumbant, ut omnia acta, quæ curiæ & ecclesiæ reformandæ necessitatem indicant, abrogent.

Philippus quidem Labbe &c. p.21.

ANIMADVERSIO.

Vidisti jam, Lector, superius, quam male Schelhornius rationibus suis consuluerit, Jo. Launojum mihi objiciens ceu integerrimum, ac luculentissimum adversus Pontificios testem, tantæque authoritatis, ut ejus dictis refragari idem prorsus sit, ac veritatem respuere; male, inquam, propterea quod diserte professus fuerit Launojus, non Paulum III. non Paulum IV. Novemviralem Consultationem unquam reprobasse, nec per Romanum Indicem eandem unquam confixam fuisse. Modo autem ostendam, quam incommodæ iisdem rationibus cedant

dant eximiæ laudes, quibus ille hoc loco Edmundum Richerium condecorat. Ac primo observo, Richerium miratum quidem fuisse, Consilium Novemvirale in Surii, aliisque Collectionibus omissum fuisse, at de libello illo in Romanum Indicem relato, ac proinde de Vergeriana accusatione nec vola, nec vestigium apud eundem Richerium. Cur igitur hujus modestiam imitatus non est Schelhornius in ferendo de ea omissione judicio? Observo deinde, Commentarium fiduciæ Adriani VI. ad Franciscum Cheregatum Nuncium Pontificium in Germania, haud minus quam Articuli de Ecclesia, & Curia reformanda jussu Pauli III. conscripti, dignum a Richerio existimatum fuisse, qui Actis Concilii Tridentini, ceu eorum proœmium, ac fundamentum præponeretur. Atqui in eo Commentario proœmium, & fundamentum eorum quæ mandantur, hæc faciunt: *In primis declarabis eis maximum dolorem, quo affligimur ex prosperatione sectæ Lutheranæ, ob id potissimum, quod videmus innumerabiles animas Christi sanguine redemptas, & curæ nostræ pastorali commissas illius occasione a vera fide ac religione averti, & in perditionem ire, idque in natione, ex qua nobis secundum carnem origo est, quæ ab initio, ex quo ad Christum conversa fuit, usque ad istos proximos annos semper extitit fidelissima ac religiosissima. Ac propterea nobis vehementissimum desiderium esse, ut huic pesti celerius occurratur, priusquam Germaniæ ipsi contingat,*

quod

quod Bohemiæ olim contigit; nosque paratissimos esse ad faciendum omnia in hunc effectum, quæ ex parte nostra exspectari poterunt, ac summopere desiderare, ut etiam unusquisque eorum hoc ipsum pro viribus facere studeat. Utque id faciant, nos quantum possumus, unumquemque eorum hortari, & rogare. Exordio hujuscemodi, quod gerit Commentarius ille, alia omnia in eo tradita respondent, ac propterea vix oculis meis credo, dum video Schelhornium, æque ac Richerium, dolere Commentarium illum Collectionibus Conciliorum inditum non fuisse. Pugnat ergo Schelhornius adversus seipsum, Sectamque suam, dum pro Vergeriana calumnia tuenda, quam ejusdem Sectæ Antesignani prorsus despexerunt, iis utitur præsidiis, quæ susque deque vertunt non Lutheranæ tantum, sed Sectarum omnium a Catholica Ecclesia dissentientium dogmata, seu melius deliramenta. Heterodoxi, quibus sanum sit sinciput, cavere omnino debent, ne in ullo controversiarum genere testes adhibeant ad sententias suas firmandas seu Richerium, seu Launojum, seu alios hujusmodi Scriptores; nam statim a nobis regeri poterit, ut eorundem igitur authoritate permoti agnoscant, ac fateantur semper quidem laborandum esse in Ecclesia pro corruptelis extirpandis, at visibilem eam semper perstitisse, nec unquam posse deficere. Inter Launoii Epistolas una extat, cui hujusmodi lemma præfigitur, *In ea Epistola totus est Launojus, ut Tridentini Concilii utilitatem*

præ-

prædicet. Collatis inter se Nicæna, & Tridentina Synodis, ostendit longe plura in Ecclesiam commoda ex secunda, quam ex prima evenisse. Attamen non dissimulat enata ex utraque incommoda, quæ hominum malitiæ unice adscribenda sunt. Marcum Antonium de Dominis, & Fratrem Paulum acriter perstringit.

Subdit in Notis ad hunc locum Schelhornius Epistolam de Richerii rebus, quam *memorabilem* dicit, Bartholomæi Morisoti, Viri, ut ille ait, gravissimi. Ea ad rem nostram nihil facit, quemadmodum ejusdem initium, quo Sanctorum coram Deo pro nobis intercessio adstruitur haud scio, an ad doctrinam suam conferre Schelhornius affirmarit.

X. At enim vero neque hi (*Surius, Binius, regiusque Conciliorum Collector*) neque ipse Labbeus, nec post eum Harduinus, ac Nicolaus Coletus, qui tamen plurima alia documenta ad Synodi Tridentinæ historiam elucidanda spectantia, laudando studio Collectionibus suis inseruerunt, Novemvirale illud Consilium adjunxere: cujus omissionis non aliam quidem causam hariolari possum, quam quod istud in prohibitorum librorum Indicibus damnatum sit.

ANIMADVERSIO.

Neminem novi, a quo hariolationem istam suam acceperit Schelhornius, etsi perspicacissimi ingenii homines non defuerint, qui Conciliorum Collectionibus versatis ad eam omissionem animadverterint. Itaque erit ille contribulibus suis magnus Apollo. Velim ego, ut eo ipso munere modo fungatur in causa afferenda, ob quam haud dispar

par omiſſio in Lutheri Operum Collectione contigerit, ea, inquam, omiſſio, cujus ſuperius memini. Id agens, ſe acutius ſagaciſſimis illis hominibus, & Seckendorffio ipſo cernere valuiſſe demonſtrabit. Cauſam omiſſionis a Schelhornio adeo exagitatæ aliquam ſuperius ego attuli n. VIII.

Quandoquidem vero eadem homini illi nihil ſatisfaciat, hariolationem meam de omiſſo in Lutheri Operum Collectione Conſilio Novemvirali ab ipſo in lucem educto cum Annotationibus maximopere venenatis, percipiat. Puduit vel eos Collectores operæ a Luthero collocatæ in ea Editione curanda, hanc omnino ſordidam rati præ Sturmiana, quæ paſſim in Germania omnium manibus terebatur. Quodnam fuerit utriuſque diſcrimen, Cochlæi verbis in Epiſtola ad Sturmium exarata declarabo: *Attamen nihil dubito epiſtolam tuam longe æquiori animo a doctis & gravibus viris legi, quam Theuthonicam adverſus viros illos Lutheri interpretationem. Tu enim a convitiis nonnihil temperas: Lutherus autem non veretur, tantos viros (quorum eruditionem vitæque integritatem, quam & tu fateris, novit ac laudat univerſa Italia) dicere perditos ac deploratos Nebulones. Tu Latine ſcribis, ut illi queant intelligere, quid approbes & quid reprehendas, atque quid amplius ab eis deſideres: Lutherus autem Teutbonice ad rudes Germaniæ plebes, illos nequiter traducit, ſicut fecit olim adverſus Ezechiam Regem improbus Rapſaces. Tu eos in quibuſ-*

busdam laudas ac probas: Lutherus absque discrimine cuncta refutat; aut si tam manifeste bona sunt quæ illi dicunt, ut a nemine, nisi ab impiis & insanis, sensuque communi carentibus, reprehendi queant, ipse per calumniam in contrarium retorquet sensum, tanquam ficte ac dolose, aut per ironiam mentisque perversitatem ab eis dicta sint. Tu hortaris illos ad cœpta perficienda. Ille vero dira eis imprecatur, pro ejusmodi pacis & reformationis consilio. Tu Synodum generalem non omnino rejicis aut respuis: Ille compluribus libellis variisque figmentis & picturis, atque Teuthonicis rythmis omnem Synodum Oecumenicam calumniatur ac recusat. Tu spem aliquam ad concordiam nobis relinquis. Ille jampridem minatur nobis bellum perpetuum, ut nec vivus nec mortuus, ullam nobis pacem aut quietem sit permissurus &c. Sat bene intelligo, fore, ut meam istam hariolationem Schelhornius risu prosequatur, qua ratione par mihi reddet, qui suam multis sibilis dignam existimavi: *Veniam petimusque damusque vicissim*. Tigurini ipsi, quorum typis Schelhornius suam hanc Epistolam concredidit, fateri ultro debebunt, furore plusquam hæretico plena esse Lutheri Scripta, siquidem ad memoriam revocent, eorum Majores cuidam hujus libello respondentes, ita dixisse: *Prophetæ, & Apostoli, Dei gloriæ, non privato honori, non suæ pertinaciæ, & superbiæ studebant, sed peccatorum salutem quærebant unice. Lutherus autem sua quærit, pertinax est,*

 inso-

insolentia nimia effertur, & confestim Satanæ tradit quotquot illius sententiæ non illico subscribere velint, & in omnibus correptionibus suis plurimum maligni spiritus, quam minimum vero amici, & paterni ingenii deprehenditur.

XI. Provocas deinde, ut ulterius progrediar, CARDINALIS EMINENTISSIME, ad Pallavicinum commemorantem, se ob oculos habuisse plures Pauli III. instructiones, quibus cavebatur, ne reformationis eo Consilio comprehensæ capita alicui *in iscritto*, de scripto darentur ullo modo, & præterea Cardinalis Aleandri ad Cochlæum literas, in quibus ita loquitur: *Multa haberem scribere de republica; sed mali custodes estis rerum arcanarum. Consilii Cardinalium promulgatio cum invectiva Sturmii manibus hominum teritur, antequam vel ab auctoribus edita, vel executioni fuerit demandata.* Unde infers, Consilium illud ea cautela Romæ servatum, ne manu etiam exaratum prodiret, nulla ratione Indicis censuræ obnoxium esse potuisse, eaque propterea dum emanavit, tantum in Sturmii libellum ut prolaberetur necesse fore; huc etiam facere existimans verba Vergerii, Amœnit. liter. Tom. VII. p. 268. a me recitata, atque a TE repetita. Addis, hæc omnia simul juncta, dum diatribam sæpe laudatam scriberes, conjecturam TUAM pro re omnino explorata proferri a TE posse TIBI persuasisse, nisi una simul compertum TIBI fuisset, quod allatos in medium Scriptores plerosque omnes qua ratione fugere potuerit, TE vix intelligere innuis; nimirum Consilium illud novemvirale vix Paulo III. Pontifici exhibitum in ipsa Urbe vulgatum fuisse A. 1538. typis iis ipsis, qui Indicem Pauli IV. vulgarunt, scilicet Antonii Bladi Cameralis Impressoris: alium etiam typographum, videlicet Gotardum de Ponte, præferre editionem ejusdem Consilii confectam eodem anno, quam in manibus TE habere, & in ea locum impressionis quidem sileri, at in fronte comparere stemma Pauli III. indicas, quod satis sit ad pro-

probandum, Pontificis auctoritatem eidem non defuisse.

Hæc quidem legens, plane levatum me labore respondendi primum rebar: Sed confestim, quod una manu liberaliter dedisse videbaris, altera iterum nobis eripere conaris, quod verba Tua his subjecta affatim comprobant. Ita enim pergis:,,*Ut ergo vela contraham, ingenue quidem modo fateri cogor, conjectura illi mea deesse validum illud subsidium, quod ipsi præbebat Romanæ editionis ignoratio (qua eos Scriptores laborasse satis mirari non possum) non ideo tamen caussam omnino deserendam puto, sed adhuc litem sub Judice esse posse contendo, num Consilium de emendanda ecclesia in Indice ictum, illud ipsum sit, quod ex Romanis typis profluxit, an quod Germaniæ typi, adjuncta Sturmii Epistola, in lucem eduxerunt. Ut primum nulla ratione credatur, confert ea ipsa ignoratio, de qua modo dicebam, nam illa invicte probat, Romanam Editionem vel in ipsa Urbe Cimmeriis, aut adhuc obscurioribus tenebris contectam latuisse, ut perinde se haberet, ac si nusquam extaret; ita vero latens quid opus erat, ut proscriptis libris accenseretur, eoque pacto ad hominum notitiam deduceretur? Addam, ita sepultam jacuisse, ut Vergerius in iisdem Annotationibus in Pauli IV. Indicem, opus sibi fuisse existimaverit, probare, eandem non confictam ab Hæreticis, sed vere germanum partum esse, idque ex literis, quibus Contarenus, & Sadoletus Sturmio rescripserunt, nec non ex verbis Petri a Soto, quem per contumeliam Brentius primo, deinde Vergerius Asotum appellarunt.*

Celatam primo summopere voluisse Paulum III. eam consultationem, ex illa ipsa compertum nobis est. Ita enim laudati novemviri inter alia: *Ut omnia liberius inter nos tractari possent, tibique a nobis explicari, jurejurando nos obstrinxisti, addita etiam excommunicationis pœna, ne cuipiam aliquid hujus nostri muneris proderemus.* Hujus occultationis caussam Pallavicinus in loco abs Te citato ex variis Pauli mandatis hanc nobis prodidit; nimirum si cuiquam de scripto traderetur, mox hæreticorum typis impressam prodituram esse, & si quid aulam Romanam tangeret, illico exprobratum iri, prout Adriani monitis a

Cheregato Norimbergam delatis acciderit: Nec Romanæ aulæ vitia proferenda, ut evitaretur, quod obtigerat Miltitio, ad Saxonem a Leone misso, cujus narrationes quam facete, tam inconsulte ab ejus popularibus acceptæ sint, quasi luculenta testimonia aulæ Romanæ, atque pro hujusmodi in Wormatiensibus Comitiis exprobratæ. Nec alia de caussa semper in Senatu statutum esse porro scribit, ea documenta clam habenda, & per opera potius, quam per leges complenda.

An hoc, quod postremo loco tradit Pallavicinus, revera sit effectum, ac Pontifex ille diligens fuerit monitorum, a novemvirali isthoc Collegio ei subministratorum, executor, nos quidem valde dubitamus, in altera id epistola curatiori disquisitioni nostræ subjecturi. Hominum autem oculis luculenta illa de Romanæ aulæ ac ecclesiæ corruptelis testimonia, quibus refertum est Consilium, voluisse plane subducta eos, qui vitia tegi maluerunt, quam emendari, facile credimus.

Nec sollicitudo illorum erat inanis, fore, ut si emanaverit nimis ingenua ista confessio, Protestantes eam typis recusam, inque suos usus conversam omnium conspectui exponant: Id quod Lutherus, Sturmius ac Vergerius reapse magno Romanensium cordolio præstiterunt. Mirum vero, famosum illud Consilium in lucem exiisse, quantumvis ante aliter visum fuerit Paulo III. & purpuratorum Patrum Senatui, Romæ, quod plane ignorabat Pallavicinus, Tuque, DOMINE, primus nos edocuisti, idque typis Antonii Bladi, Impressoris Cameræ, quam nuncupatis, Apostolicæ, atque adeo haud nesciente aut improbante Pontifice. Quis enim, eum sine superiorum permissione ac ipsius Papæ præscitu id facinus ausurum fuisse, sibi persuadeat?

ANIMADVERSIO.

Rudem indigestamque molem Lectoribus exhibent quæ hoc loco Schelhornius consarcinat. Ea vero magnam accipient lucem ex Pauli Sarpii nar-

narratione, quæ Schelhornio, ut reor, nullam falsitatis suspicionem movebit. Ita illa se habet: *Il Pontefice, ricevuta la relatione di questi Prelati, la fece considerare a molti Cardinali, & propose poi in Consistorio la materia, per prenderne deliberatione. Frate Nicolò Scomberg, dell' Ordine Dominicano, Cardinal di S. Sisto, con altro nome chiamato di Capua, con longhissimo discorso mostrò che quel tempo all' hora presente non comportava, che si riformasse alcuna cosa. Primieramente, considerò la malitia humana, che sempre quando li è impedito un corso al male, ne ritrova un peggiore: & che è manco male tolerare il disordine conosciuto, & che per essere in uso, non dà tanta maraviglia, che per rimediar a quello, dare in uno che come nuovo restarà più apparente, & sarà anco più ripreso. Aggiunse, che sarebbe dare occasione a Lutherani, di vantarsi, che havessero sforzato il Pontefice a far quella riforma: & sopra tutte le cose considerava, che sarebbe state principio, non di levar gli abusi soli, ma ancora insieme i buoni usi, & mettere in maggior pericolo tutto le cose della religione: perche con la riforma si confesserebbe, che le cose provedute, meritamente erano riprese da Lutherani; il che non sarebbe altro, che dar fomento a tutta la lor dottrina. In contrario Giovanni Pietro Caraffa, Cardinale Theatino, mostrò, che la riforma era necessaria, & grande offesa di Dio essere il tralasciarla: & rispose, essere regola delle attioni Christiane, che siccome non s' ha da fare al-*

alcun male, acciò ne succeda bene: così non si debbe tralasciare alcun bene di obbligatione, per timore che ne venga il male. Varie furono le openioni: & finalmente, dopo detti diversi pareri, fù concluso, che si differisca di parlarne ad altro tempo: & commandò il Pontefice, che fosse tenuta segreta la rimostranza fattagli da' Prelati. Ma il Cardinal Scomberg ne mandò una copia in Germania: il che da alcuni fù creduto non essere fatto senza saputa del Pontefice, acciò fosse veduto, che in Roma vi era qualche dissegno, & qualche opera ancora di riformatione. La copia mandata fù subito stampata, & publicata per tutta Germania; fu anco scritto contra di quella da diversi, in lingua Thedesca, & latina. Et pur tuttavia nella medesima regione cresceva il numero de' Protestanti, essendo entrati nella loro lega il Rè di Dania, & alcuni Prencipi della casa di Brandemburg.
Ex hac narratione planum est, primo loco inferre, per summam calumniam a Schelhornio, suarumque partium hominibus affirmari, *Hominum oculis luculenta illa de Romanæ Aulæ, ac Ecclesiæ corruptelis testimonia, quibus refertum est Consilium, voluisse plane subducta eos, qui vitia tegi maluerunt, quam emendari*. Inferas deinde, Sarpium affirmantem Purpuratos Patres a capienda in eo Conciltorio deliberatione abstinuisse, aditum nobis facere ad credendum, rem ita accidisse; scilicet prævaluisse rigidi Caraffæ sententiam, indeque Consilii illius per Romanos typos publicationem, fatis jam fun-
cto

cto Schombergio paucis omnino mensibus post habitum illud Concistorium, factam fuisse per Antonium Bladum, Pontificis utique præscitu; statim vero ipso jubente circumscriptam, retentamque fuisse Editionem illam, quod Lutheri, & Sturmii Scripta, quæ ad Urbem convolaverant, ita decerni postulassent. Frustra igitur sunt quæ scribit Schelhornius, *Mirum vero famosum illud Consilium in lucem exiisse, quantumvis ante aliter visum fuerit Paulo III.* Non ante, sed postea aliter Paulo III. visum fuit, idque accidit, non quidem, ut facile (videlicet temere) se credere dixit Schelhornius, quod vitia tegi maluerit, quam emendari, sed justis illis de causis, ob quas Schombergius censuerat, nullo pacto opportunam fore ejus Consilii præproperam publicationem. Paulo Sarpio eas causas exponenti fidem nisi adhibeant Heterodoxi, novo istud documento erit, nullos certos fines sibi ab iisdem constitui, siquidem de maligne interpretandis Catholicorum rebus agatur. Quid vero, quum Curayerus etiam non tantum ceu innocuam occultationem illam repræsentaverit, sed præterea æque innocuam transmissionem Consilii illius per Schombergium in Germaniam, ad vadum quodammodo tentandum, explorandos scilicet amici sui cujusdam mentem, seu sensus de fortuna, quæ Scriptum illud maneret, si publicum redderetur? En illius verba: *Quoiqu' il soit vrai, que* Paul *dans toutes les Instructions données aux Nonces eût ordonné de tenir*

tenir secret cet Ecrit, comme Fra Paolo *le reconnoit, est il impossible, que* Schomberg *l'eût envoyé secrettement en croyant en faire bonneur à ce Pontife sans que celui-ci lui en aît su mauvais gré, parceque n'étant point publié avec autorité on étoit toujours en état de le désavouer?* Quum nullam itaque labem seu Sarpius, seu Curayerus cum in Schombergii, tum in Pauli Pontificis voluntate deprehenderint, Sectarios utramque carpentes quis non arguat de inverecunda prorsus, & propudiosa maledicentia?

Tandem Lectorem moneo, caute legenda quæ Pallavicinus l. 3. c. 5. ex Sarpio recitat in hunc modum: *Che il Pontefice per mezzo dello Scombergio lasciasse andar una copia di quelle divisate riformazioni in Germania per dare a credere agli emuli che si attendeva al negozio.* Sarpii autem verba sunt ista, *Acciò fosse veduto che in Roma vi era qualche disegno, e qualche opera di riformatione*; quibus exacte respondet Curayeri versio, in qua legitur, *A fin que l'on vit, qu'à Rome on avoit quelque vue de réforme, & qu'on pensoit a y travailler.*

XII. Imo aliam quoque ejus editionem memoras typis Gotardi de Ponte eodem anno exscriptam, in qua quidem locus impressionis sileatur, at in fronte compareat stemma Pauli III. quod satis TIBI videtur ad probandum, Pontificis auctoritatem eidem non defuisse. An Gotardus ille de Ponte artem typographicam Romæ exercuerit, TU, harum rerum longe callentissimus, omnium optime noveris. Ego in Mættærii Annalibus typographicis alibique, nisi mei me deceperint oculi, ne ejus quidem nomen reperi. Solum autem Pauli III. stemma titulo adjectum id, quod asseris, nondum conficit. Est enim mihi ejusdem

Pon

Pontificis *Bulla prorogationis ſacroſancti generalis Concilii*, A. 1537. excuſa, cujus in fronte itidem comparet illius ſtemma: Sed neque Romæ, neque præſcitu Papæ eam editionem eſſe curatam, tam aculeatiſſimæ animadverſiones margini appoſitæ luce meridiana clarius demonſtrant, quam hoc *Paſquilli carmen in Paulum III. Papam fugitivum a facie Concilii Mantuani*, ejus ſtemmati ſubjectum: * *Quid eſt tibi Papa, quod Concilium fugiſti. Et vos Cardinales, quia converſi eſtis retrorſum. A facie reformationis mota eſt Curia. A facie reformationis veræ. Qua converteret Papam in pauperem Plebanum. Et Cardinales in miſeros Capellanos.*

ANIMADVERSIO.

Quemadmodum minime dubitandum ego cenſui Conſilii Novemviralis publicationi non defuiſſe Pauli III. authoritatem, ea etiam de cauſa quod editio illius libelli typis Gotardi de Ponte exſcripta ſtemma ejus Pontificis in fronte præfert, ex pari ratione in dubium minime revocandum puto, Bullam Paulli III. excuſam an. 1537. quam memorat Schelhornius, Pontificis præſcitu in lucem prodiiſſe. In hujuſcemodi enim exemplaribus, quibus primitivæ Romanæ Editiones repræſentantur, diligentia Typographorum, ut plurimum haud omittit ſtemmata apponere, quibus eædem ornantur. Ornamenta autem Animadverſionum, & Paſquilli, quæ addita viſuntur Bullæ illi a Schelhornio allatæ, authoritatem unice accipiunt ab eorum ingeniorum nequitia, quibus volupe eſt, omne ſacrum profanare. Quoniam vero ea ornamenta huc transferenda duxit Schelhornius ex Tom. VII. ſuarum
F Amœ-

* Ex Amœnit. liter. Tom. VII. p. 254.

Amœnitatum literariarum, me quodammodo invitat, ut in memoriam ei revocem Georgii Wicelii Conquestionem, cujus ille recitat fragmenta in eodem Tomo septimo, quin in ea ipsa Commentatione, cui Bullam eandem inseruit. *Ego sane* (ita loquitur in querula sua illa Scriptione Author præclarissimus, magnæque fidei, Protestantium judicio) *Paulum (III.) excuso, ut qui ex animo toto concupierit Concilii effectum, tantum abest, ut refugerit*. Et paulo ante de optima ejus Pontificis voluntate in statuenda Reformatione verba faciens, *Porro Pontificem suum* (inquit) *ultro sequentur Cardinales presbyteri, quos hodie Italia habet in omni eruditionis genere eruditissimos. Nec me ullus e Roma rumor perinde adficit, quam quoties audio Cardinales presbyteros eruditos illic vivere, ut qui cum antiquis Ecclesiæ doctoribus certare possint*. Fugiat, oportet, convertatur retrorsum Schelhornius, ita loquentem audiens Wicelium illum, cui Hermannus Conringius hoc texit elogium in Præfat. ad *Viam Regiam*, ejusdem Wicelii Opus, *Quis paulo doctior vero non optet de omnibus Ecclesiæ dissensionibus libere disserentem audire* Wicelium *tanta virum doctrina, & fama?* Conrigium autem Schelhornius in Amœnit. ceu Virum summum collaudat, & in hac ipsa Epistola sua neminem eidem, in Germania saltem, ingenio, & doctrina superiorem fuisse, paucosque pares affirmat.

XIII. Quicquid vero hujus rei sit, divinæ nos providentiæ acceptam ferimus illius memorabilis Consilii editionem

nem, hoc pacto post Hadriani VI. Instructionem, quam vocant, suo in Germaniam Nuncio Cheregato suppeditatam novo domestico, eoque omni exceptione majori, testimonio de perditissimo curiæ Romanæ statu locupletati. Minus profecto mirandum est, a Paulo III. facti pœnitentia ducto illud Consilium, quod ejus permissu typis ante excusum erat, deinde suppressum fuisse, quam quod prius illud in lucem exire passus sit, cujus instituti non aliam ego rationem perspicere possum, quam ut sic orbi emendandæ curiæ & ecclesiæ studium ostentaret, cui tamen eventus haud quaquam respondit. Æternis vero postea, quantum in ipso erat, istud addictum voluisse tenebris videtur, cum rem aliter cadere, atque a Protestantibus, ac Sturmio potissimum (cujus epistolam ejus conspectum subiisse, nullam dubitandi causam habemus) tam male id excipi, atque in aulæ Romanæ opprobrium converti intelligeret.

ANIMADVERSIO.

Multo equidem sincerius, quam Schelhornius, & sui Lutherani, Sectariique omnes, acceptum ferimus nos Orthodoxi divinæ Providentiæ bina illa Scripta in vulgus emanasse, atque adhuc extare; nam quæcumque in iis leguntur eruditioni nostræ singularem in modum inservire profitemur. Quare Pallavicinus l. 4. c. 5. ita scribit de Articulis Consultationis Novemviralis: *Ma è accaduto con provvidenza di Dio, che tali avvertimenti apparissero al mondo, acciocche si vedesse quali erano per verità le più interiori piaghe del Governo Ecclesiastico ricercate con ogni cura, ed esposte con ogni libertà da huomini d'un incomparabile zelo, e sapere. Non falsità di dogmi, non depravazion di Scritture, non iniquità di leggi, non politica inorpellata di santità, non bal-*

danza di vizj, come latravano i Luterani, ma soverchia condescensione nell' impunità degli errori, o nella derogazione a quei mandamenti, a cui Lutero fece molto più ampia derogazione, quando gli arse pubblicamente a Vittemberga, e liberò del tutto i seguaci suoi dall' obligation di effettuarli. Hæc tradens Pallavicinus, omnium nostrûm voce eloquutus fuisse censendus est. Nunc quæro, quænam sit Schelhornii, & Heterodoxorum omnium vox, dum in Hadriani VI. Instructione legerint quæ in ipsa contineri superius significavi recitato ejusdem exordio, cui placet alium in præsens Articulum adjungere. *Non debet autem revocari in dubium, quod per Concilia generalia & universam Ecclesiam constat esse approbatum tanquam fide tenendum: Injuriam namque facit Ecclesiæ Synodo, qui semel recte disposita nititur in dubium revocare. Quid enim unquam certi esse poterit inter homines? Vel quis contentionum disputationumque finis erit, si præsumptuoso & perverso cuique libertas seu licentia erit recedendi ab his, quæ non unius neque paucorum, sed tot sæculorum & tot sapientissimorum hominum consensu, & Catholicæ Ecclesiæ (quam Deus in his quæ sunt fidei, nunquam errare permittit) determinatione sancita sunt, cum tamen unaquæque civitas leges suas inviolabiliter observari exigat? Quomodo non omnia turbationibus & scandalis & confusione plena erunt, nisi ea, quæ semel, immo sæpius maturo judicio constituta, ab omnibus inconcussè observentur? Cum igitur Lutherus & sui* Con-

Concilia Sanctorum Patrum condemnent, sacros canones comburant, & cuncta pro arbitrio suo confundant, ac totum mundum perturbent, manifestum est, eos tanquam publicæ pacis inimicos & perturbatores ab omnibus ejusdem pacis amatoribus exterminandos esse. Hæc est vera, & potissima, quam in suo illo Commentario sanctissimus, & optimus Pontifex præscripsit, Reformatio, a cujus facie mirum est ni moveatur universa Lutheranorum Curia, dum ibidem legit, Lutherum damnari ceu Mahometem alterum, & ejus asseclas, ceu miseros Hæreticos; ni moveatur, inquam, imo vero contremiscat, quandoquidem allatis septem Articulis ad Reformationem illam spectantibus Pontifex Nuncio suo ita mandat: *Hortaberis nostro nomine dictos Principes, Prælatos, ac populos, ut tandem expergiscantur, & excitentur ad obviandum tam grandi injuriæ, quam Lutherani Deo, & sacræ Religioni ejus, & maximam ignominiam, quam toti Nationi nostræ Germanicæ, ipsisquemet Principibus, & maxima opprobria, & maximam contumeliam, quam Majoribus eorum, quos, ut diximus, in effectu ad Gebennam condemnant, inferre noscuntur; & ad exequtionem sententiæ Apostolicæ, ac Imperialis Edicti facti omnino procedant.* Utinam! Utinam! hæc omnia Lutherani ita æquis auribus accipiant, ac accipi a se profitentur Catholici Articulos ad Reformationem pertinentes, quos Hadriani Commentarius, & delectorum Cardinalium Consilium divino prorsus afflatu proposuerunt.

XIV.

XIV. Evulgatum, TE IPSO teste, Romæ typis Antonii Bladi, Impressoris Cameralis, A. 1538. Vix vero prodierat, quod ineunte anno factum esse oportet, cum nulla interposita mora, Sturmius, vir eruditione, rerum agendarum peritia ac eloquentia insignis, denuo id prelo subjectum, sub incudem vocaret. Ejus enim epistola, Consilio annexa, jam 3. Non. Apr. ejusdem anni Argentorati exarata est.

Quod autem ex summa editionis Romanæ, per ipsum Paulum III. suppressæ, raritate colligi posse, contendis, illam, quam vel in ipsa urbe Cimmeriis, aut adhuc obscurioribus, tenebris contectam latuisse scribis, in Indice Pauli IV. ictam haud fuisse, sed eam tantum, quam Germaniæ typi, adjuncta Sturmii epistola, in lucem eduxerunt, nemini facile TE persuasurum esse autumo, nisi qui Romanæ Sedis studio cuncta, nonnihil incommodi ipsi adferentia, licet sint manifestissima, quovis jure, quavis injuria negare ac pernegare haud veretur. Quædam jam ejus exemplaria in hominum manus pervenerant. Unum certe nactus erat Lutherus, imperterritus ille ac invictus heros; alio potitus fuit Sturmius; & quis hos duntaxat tam felices fuisse, ut id soli adipiscerentur, contendat? Haud dubie in Italia etiam nonnulla ad alios emanarunt. Omnia, quantum pote, pudore ductus, prorsus ex hominum oculis manibusque sublata voluit Paulus III., cui monitis illis locum dare non expediebat.

ANIMADVERSIO.

Dum Consilii, de quo agitur, per Bladum Romæ excusi, plura Exemplaria ad Germanos emanasse colligit Schelhornius ex Lutheri, & Sturmii acerbis in illud, quod denuo prœlo iis subjecissent, declamationibus, excidisse ex ejus memoria dicendum est, quod ipsemet, teste Surio, p. 17. narraverat, nimirum ejusdem Consilii exemplar manu tan-

tantum exaratum a Cardinale Schombergio in Germaniam transmissum fuisse; excidisse quoque mea verba ab eodem p. 22. recitata, quæ ita se habent, *Addam, ita sepultam* (Bladi Editionem) *jacuisse, ut Vergerius iisdem Annotationibus in Pauli IV. Indicem opus sibi fuisse existimaverit probare, eandem*(Consultationem) *non confictam ab Hæreticis, sed vere germum partum esse, idque ex literis, quibus Contarenus, & Sadoletus Sturmio rescripserunt, nec non ex verbis Petri a Soto, quem per contumeliam Brentius primo, deinde Vergerius Asotum appellarunt;* & tertio excidisse etiam quæ propius scilicet p. 23. allegaverat de Epistola a Cardinale Aleandro ad Cochlæum conscripta, ex qua nempe hæc ipsa recitat verba, *Consilii Cardinalium promulgatio cum invectiva Sturmii manibus hominum teritur, antequam vel ab auctoribus edita*(cor.editum) *vel executioni fuerit demandata* (cor. demandatum)*;* nec tandem pervidisse, quæ paulo post, videlicet p. 28. ex Ittigii testimonio verba erat ipse allaturus, hæc videlicet, *Cum enim prædictus Cardinalis Capuanus scriptum hujus Consilii exemplar in Germaniam ad amicum misisset, sive conscio Pontifice id factum fuerit ...... contigit ut illa Præsulum de emendanda Ecclesia monita ad Lutheri manus pervenirent &c.* Nonnulla autem ex impressis illis Exemplaribus per Italiam emanasse, Schelhornio etiam non dubitante alii dubitabunt.

XV. Hinc tanta editionis Romanæ raritas, ut major esse non possit. Si vero ipse Paulus III. præcipuus ejus consulta-

ſultationis ἐργοδιώκτης, illud de emendanda Eccleſia Conſilium, quod ejus primum permiſſu ex Romanis typis profluxir, ſupprimere non dubitavit, quis, quæſo, Paulum IV. in Indice ſuo *Conſilium de emendanda Eccleſia*, nulla plane limitatione adjecta, prohibentem, Romanam editionem permiſſam, ac Sturmianam tantum Vergerianamque cenſura ſua ictam voluiſſe arbitretur? Ipſum potius Conſilium hominum manibus excuſſum, & ex eorum memoria eraſum cupiebat Pontifex, ubicunque tandem locorum, ſive Romæ, ſive Argenrinæ, ſive alibi impreſſum, tanquam anteceſſoribus ſuis, & Sedi Romanæ minus honorificum, quodque præterea hactenus executioni non datum noverat. Hinc etiam, nec alia de cauſſa, in Indice ſuo atro carbone notavit vindicias ejuſdem Conſilii adverſus Sturmium a Joanne Cochlæo emiſſas, quibus hunc titulum indidit: *Æquitatis diſcuſſio ſuper Conſilium delectorum Cardinalium &c.*

ANIMADVERSIO.

Eos omnes, qui ſuperiores Animadverſiones expenderint, mecum arbitraturos confido, Conſilium de emendanda Eccleſia in Indice Pauli IV. enuntiatum, aut non eſſe Novemvirale Pauli III. juſſu a delectis Cardinalibus, & Præſulibus conſcriptum, ſed aliud quodvis, cujus incertus foret Author, aut ad Novemviralis illius Editiones tantum, cujuſcemodi, antequam Index ille conſtrueretur, in Germania prodierant, Indicis cenſuram referri, non vero ad ipſummet Conſilii libellum, qui, ſtatim ac Romæ vulgatus fuit, perinde ſe habuit ac ſi nunquam in lucem prodiiſſet. Bene utique, ſapienterque contigit ſubita hujus ſuppreſſio, poſtquam compertum fuit, eundem, potius quam ad deliniendos Proteſtantium animos, pertrahendos ſcili-

cet

cet ipſos ad pios Noſtrorum conatus laudandos inſerviret, arma multo magis quam antea furialia ipſorum improbitati miniſtraſſe, quod ſperarent ex ſtatuta in eo libello Reformatione aditum arrogantiæ ſuæ factum ad obtinendam inſuper dogmatum Catholicæ fidei everſionem. Cæterum verbis Indicis hiſce, *Liber inſcriptus Conſilium de emendanda Eccleſia*, Novemvirale noſtrum haudquaquam deſignari, ſed aliud, ut dixi, Authoris nobis ignoti, novum argumentum ſuppeditant verba illa, *Æquitatis diſcuſſio ſuper Conſilium delectorum Cardinalium &c.* Ea etenim probant, Novemvirale illud, ne cum alio confunderetur, Authorum ſuorum expreſſa mentione facta, in Indice etiam, declarari, qua ratione ipſum declarant omnes ſuperius memoratæ Editiones, nimirum Sturmiana, Cochlæana, Crabbiana, Vergeriana, uti & Romana Bladi, aliæque, quæ iſtam exſcripſerunt. Ipſa Cardinalis Aleandri jam jam laudata Epiſtola Conſilium illud ut certo monſtraret, *Conſilium Cardinalium* abſque alio additamento dixit. Data eſt Viennæ in Auſtria menſe Julio an. 1539. quum nondum, ut ex ipſa conſtat, eidem Cardinali Editio Bladi innotuiſſet.

XVI. Sed pergamus. Ulterius inſtas, PRÆSUL EMINENTISSIME: *Ut autem recta adoriar, quam ipſe velut ab inferis excitaſti, Vergerianam accuſationem, adnotabo, neminem ex priſcis veſtris Scriptoribus, etſi Romani Indicis auctoritati infenſiſſimis, quibus certe, æque ac tibi, Vergerii ſcripta comperta, neminem, inquam, ſeu a te, ſeu ab aliis (quod quidem ſciam) afferri, qui in eo Indice aureum illud Conſi-*

lium damnatum reperiri conquestus fuerit, idque Catholicis exprobraverit, ut superius etiam indicavi: Quod profecto silentium non aliunde profluere potuisse videtur, quam ex agnita vel ab ipsis Heterodoxis ejusdem accusationis falsitate. Telum hoc, quod recta in me contorques qui Vergerianæ accusationi meum adjeceram calculum, retundere, & argumentum, quod ex nostrorum de illa insimulatione silentio deducis, elumbe reddere, nullius fere negotii est: &c. p. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32.

ANIMADVERSIO.

Siquidem nullius negotii fuerit Schelhornio retundere telum, quod in eundem contorsi, jam dixi superius, fore, ut inde consequatur, grave per illum vulnus infligi Scriptorum illorum authoritati, quorum præstantiam in Amœnitatibus suis concelebrat, quodvis ii præsidium causis, quas tuendas ibidem susceperit, contribuant. At absque eo quod Amœnitates illas adeamus, Protestantium una vox est immortales laudes deberi Historiæ Lutheranismi a Ludovico Seckendorffio conscriptæ. Has autem nimium deterere censendus erit Schelhornius, dum accusationem Vergerianam, de qua agitur, valde celebrem fuisse probat eo ipso sæculo, quo floruit Seckendorffius. Is enim non quidem carptim, sed lato calamo argumentum, ad quod illa spectabat, pertractans, nihilque prætermittens ad extenuanda Pontificis merita, cujus jussu conscriptum fuit Consilium illud, attamen ab eadem seu firmanda, seu etiam memoranda prorsus abstinuit, ut in superiori Præfatione indicavi, ibidem ad-

adnotans, eidem ſat bene compertas fuiſſe Annotationes Vergerii in Indicem Pauli IV. Igitur eruditioni,& induſtriæ Seckendorffiani illius Operis multum detractum iri nemo non videat, quando ejus accuſationis mentio omnis in ipſo omiſſa ignorationi tribuatur,non vero falſitati.Hanc autem potius quam illam ei prætermiſſioni cauſam dediſſe, mordicus propugnare Acatholici omnes adſtringuntur, ut eidem Operi, quantum in ipſis eſt, ſuus ſemper honos maneat, laudeſque perſiſtant. Inter iſtas autem ea maxime huc facit, quam hiſce verbis deſcribit celeberrimus Heumannus in Poecili T. II. l. I. p. 17. *Seckendorffius non ſolum Hiſtoricus eſt, ſed etiam patronus Lutheri, ejuſque dicta & facta ſtudioſiſſime defendit. Non igitur plane ἄνευ πάθων ſcripſit. Illud tamen, qui eum curate legerit, verum cognoſcet, juſtos eum habuiſſe adfectus, non turpes, ac tantam adhibuiſſe fidem, ac tantam diligentiam, quanta in hominem videtur poſſe cadere*; huc, inquam, facit, fides, & a turpibus affectibus vacuitas, quas laudes Seckendorffio tribuit Heumannus; nam ambæ in magnum diſcrimen vocarentur, ſi accuſationi illi ſuum ipſe calculum adjeciſſet. Suum tamen adjicere non dubitarunt, ait Schelhornius, *Theologus maximi nominis, & immortalium in orthodoxam Eccleſiam meritorum D. Joannes Gerhardus*; pariter *Polyhiſtor ſummus, qui omni ævo, in Germania ſaltem, ingenio & doctrina paucos pares, neminem fortaſſis ſuperiorem ha-*

buit, D. Hermannus Conringius; tertio, *Theologus quondam Lipsiensis, & in omni historia Ecclesiastica longe versatissimus, D. Thomas Ittigius*. Triumviros istos Schelhornius, quantum ei libet, jactet, & extollat, dummodo affirmari a me sinat, eorundem ἀντάξιον prorsus habendum Seckendorffium; eoque magis quod huic datum fuit Gerhardi, & Conringii Scriptiones consulere, eas namque collaudat in Histor. Lutheranismi. Parem potestatem mihi facturum puto Clariss. Pfaffium, quem tribus illis testibus superpondii loco Schelhornius adjungit. Adjungam & ipse Seckendorffio superpondii pariter loco Sarpium, Curayerum, Launojum, Richerium, & Kieslingium, in quos omnes penitius de Consilio Novemvirali differentes cadere potuisse & Vergerianorum Scriptorum, & Paulini Indicis ignorationem, is tantum contendet, cui omnis exciderit verecundia, quique ignoret quidnam sit veritati litare. Penitissime autem argumenrum illud discussit postremo loco nominatus Professor Lipsiensis in Epistola publice ad me ipsum data, cui publice etiam respondi. Is rei inter nos controversæ apicem palam fatetur in eo ipso argumento consistere, ac proinde suas in illud transfert meditationes, demonstraturus, *Susceptum* (ait) *a laudato Pontifice Paullo Tertio religionis emendandæ negotium, nec non consilium de instituendo aliquo ad componenda partium dissidia Consilio, tanti non esse æstimandum, quanti illum fecisti*. Ita Kieslingius

num.

num. VII. suæ Epistolæ in hac Urbe recusæ, quibus consonant quæ leguntur num. X. *Devenio* (inquit) *ad illud quod rei caput est, ad Paulii Tertii Emendationem, quam insigniter nobis commendas; sed lubens fateor, me prorsus ignorare hujus Pontificis in emendanda, Ecclesia merita*. Quis non videt ignorationi isti suæ solidum fundamentum statim locari a Kieslingio potuisse, si intentatam a Vergerio accusationem suo etiam suffragio adstruxisset? Hanc enimvero nullum omnino locum nactam fuisse inter Kieslingii meditationes illas, ii tantum non mirentur, qui hunc censuerint, eandem inter delirationes, seu somnia ablegasse. Ne ignota siquidem ipsi illa fuisse dicatur, intercedit Schelhornius, qui Kieslingianam lucubrationem ingenti mactat elogio, *doctissimam* vocans *Epistolam viri exquisita eruditione præditi, ac variis scriptis eximiis magnam nominis famam adepti D. Jo. Rudolphi Kieslingii, Professoris Lipsiensis, qua de Gestis Pauli III. Pontificis ad emendationem Ecclesiæ spectantibus, præclare disserit*. Hæc habet Schelhornius in Præfatione suæ hujus Epistolæ, eaque nulla ratione sinunt, inscium dici posse Kieslingium insignis illius emolumenti, quod Index primo Paulinus, deinde Adnotationes Vergerii in eundem, insuper Gerhardi, Conringii, Ittigii, Pfaffii loca a Schelhornio recitata, causæ suæ impertiebantur, inscium tandem eorum, quæ de eo argumento congessit Schelhornius suis in Amœnitatibus. In eadem Præfatione profite-

tetur Schelhornius, ſe velitationis noſtræ literariæ teſtes præcipue, ac judices eſſe cupere non Italos, *libero* (inquit ipſe) *ejuſmodi Scriptionibus in Italiam veſtram aditu fere intercluſo*; ſed *Viros doctrinæ, ac virtutum laude florentes e Germanis, quorum ubere proventu ætas noſtra per Dei gratiam gaudet*. Schelhornii Amœnitatibus liberum aditum intercluſum eſſe in Urbem, in qua publicam Cathedram obtinet Kieslingius, ſi quis diceret, is ſtatim falſi argueretur, quandoquidem illæ in fronte præferunt, *Francofurti, & Lipſiæ*. Uterque, niſi fallor, artes ſuas advocabit, ne divulgatus a me mimus iſte alterutrius famam lædat, indeque occaſio mihi dabitur Ovidianum illud occinendi, *O! mira calliditate Viros*.

XVI. Iſthæc vero ſingula, quæ hactenus diſputavi, probe ac ἄνευ παθῶν conſiderata, ſi TUÆ EMINENTIÆ minus ſatisfaciant, prorſus tamen ſatisfactura eſſe Germanis meis non ſpero tantum, ſed etiam confido, nec ullam dubitandi de eorum ſuffragio cauſſam habeo. Italis autem TUIS, inter quos non paucos hodie florere Viros omnibus ingenii ac doctrinæ ornamentis perinſignes lætus fateor, vobiſque hoc nomine plauſum meum publice teſtor, doctis, inquam, Italis de hujuſcemodi argumentis libere & ex animo profari, quæ ſentiant, haud licet.

ANIMADVERSIO.

Fruſtra fortaſſe ſperat, imo confidit Schelhornius, ſententiæ ſua in hac Epiſtola propugnatæ eruditos Germanos ſuffragaturos; nam inter ipſos quoque (ni ſuſcepti negotii amor me fallit) haud deerunt, quibus illa minus adhuc ſatisfaciat, quam li-

liber ab eodem exaratus, quo mitissimi ingenii hominem, agnum profecto, cujusmodi certe toto vitæ suæ tempore extitit Reginaldus Polus, in leonis, in tygridis, serpentisque formam commutaret. Judicium enim, quod de hisce Schelhornii Scriptis e Lipsiensi Athenæo prodiit, testantur literæ, quas in manibus habeo, lucubrationes meas ad tuendam ejus Cardinalis innocentiam compositas his verbis exornantes: *Quam docte, & acute Burnetii, & aliorum, qui partium studio abrepti de tanti Viri* (Poli) *memoria detrahere ausi sunt, commenta, & calumnias profligasti! ut qui eas in posterum repetere velit, se omnium ludibrio certissime sit expositurus.* Quodnam vero sit doctorum Italorum de præsenti hac nostra controversia judicium, Schelhornium certum facient aliquot literæ, quas nudius tertius accepi. In unis ita scribitur: *Ho letto i tre fogli dell' Epistola che V. E. va pubblicando contro lo Schelornio con tutto quel piacere che mai può aversi in leggendo Opere dottissime, e concludenti. Risponde Ella con tanta chiarezza, e con tanta forza all' impugnazioni di quel Protestante, che con tutta verità si può dire che sotto i colpi vibrati dalla risposta di lei finirà egli di vivere.* In alteris vero hæc habentur: *Resto sempre più persuaso che nessuna cosa faccia l'uomo apparire, ed essere più debole di una vera incostanza, mentre se in questo caso il Schelhornio avesse persistito nel suo savio primo proposito, avrebbe mantenuta la sua stima in qualche grado maggiore di quel-*

quello che in avvenire sarà appresso gli uomini del mestiere, li quali sicuramente non gli perdoneranno il passo falso che ha fatto, vantaggioso per altro alla nostra causa, che sempre più forte si dimostra mediante le dotte osservazioni &c. Tertiæ hæc habent: *A me sembra, e così sembrerà a tutti, che V. E. tratti il suo argomento con tutt' il nerbo possibile; convince l'Avversario, e lo riduce a termine di mai più rispondere*. In aliis tandem ita scribitur: *Non ho balsami per confortar lo Schelornio. A spese sue apparerà ad esser più cauto*. Judicia hujusmodi, ad quæ in medium producenda Schelhornius me provocavit, falletur ipse, si putet, Romana tantum ex Urbe prodire potuisse. Vaticana, quæ scitatum misissem, oracula proferens ego, famoso Amœnitatum Concinnatori nil aliud viderer, quam Persephonem, inamœna regna tenentem, adiisse. Bonos Venetos integritatis laude præstantes ea judicia auctores habent, nec erit cur recuset Schelhornius, ni forte suspicetur, indignatos eosdem adversus se fuisse ob fidem, quam Sarpii narrationibus detraxit. Equidem in controversia, quam in hac Epistola sua Scriptor ille mihi proposuit, adeo ipse diversus est a Sarpio, ut nihil magis. Sarpius ne verbo quidem innuit, Consultationem Novemviralem, de qua lib. 2. fuse differit, seu a Paulo IV. seu ab ullo Romano Pontifice in vetitcrum librorum Indicem relatam unquam fuisse, etsi diligenter in lib. 6. describat quæcumque a Tridentinis Patribus ventila-

ta

ta in utramque partem fuerunt de Pauli IV. Indice aut omnimode retinendo, aut ad novam formam redigendo. Præterea ſententiam ejus Conſultationis illico publicandæ quam valide adverſus Cardinalem Schombergium in Conſiſtorio propugnaverit Cardinalis Caraffa, fidem facit idem Sarpius, cujus de hac re verba ſuperius retuli. Schelhornii autem verba ſunt iſta, ut paulo ante vidimus: *Fortaſſe præter ejus* (Caraffæ) *mentem Conſilium illud typis olim excuſum eſt.* Jure itaque Clariſs. alius Civis meus inſigni inter cæteras animi dotes in alienis Scriptis carpendis manſuetudine præditus, cujuſque omnijugam eruditionem non Italia tantum, ſed Europa univerſa jamdiu admiratur, primis Animadverſionum mearum foliis perlectis, Schelhornium his verbis ſtatim adoritur, *Dove ha Egli quì i ſuoi Sleidani, i ſuoi Sarpi, i ſuoi Seckendorfi, che lo ſuffraghino? L'Apoſtata Vergerio, che gli viene in ſoccorſo, è un Autore sì ſcreditato che &c. V. E. ha riſpoſto a tutto con tal forza, e con tal' evidenza che nulla ſi può aggiungere, e nulla di vantaggio a deſiderare rimane, ſe non foſſe il finimento della Riſpoſta, che ſarà facilmente il poſſente &c.* Alia poſtea ſubjungit, a quibus lubens manum abſtineo, ut Schelhornio par reddam, qui *mei*, ut ille ait, *reverentia ductus* tria Julii Crotti Cremonenſis in Paulum IV. Epigrammata recitare prætermiſit. Literarum bono natus Vir ille præſtantiſſimus, earundem ſtudiis in præſens etiam impenſe admodum, etſi octoginta

numeret annos, incumbit, idque teſtatum omnibus facient lucubrationes, quibus omnino recens opetam ſuam appulit, publicam lucem quantocius viſuræ. Utinam vitali ille luce diutino adhuc tempore perfruatur, dignus profecto quam maxime, qui

Multa virûm volvens durando ſæcula vincat.

Quodnam futurum ſit de noſtra hac controverſia Gallorum etiam judicium Schelhornio obvium erit hariolari ex recenſione Editionis Poli literarum, quam exhibent tam *le Journal des Savans*, quam *les Memoires de Trevoux*.

XVIII. Supereſt adhuc epiphonema TUUM, quo TUIS animadverſionibus coronidem imponis. *Id unum fateamur omnes oportet, haud parum profecto intereſſe Romanæ ſedis, ne laudatiſſimus præſtantiſſimorum Cardinalium & Præſulum fœtus, cujuſmodi Conſilium illud, ejuſdem auctoritate proſcriptus cenſeatur.* Equidem hoc utraque TIBI manu largior, At enim vero inter nos jam non diſquiritur, quid aulæ Romanæ interſit, ſed quid verum ſit. Quam multa, obſecro, ſunt hiſtoriarum monumentis teſtatiſſima, inprimis ad geſta Pontificum veſtrorum ſpectantia, quæ ſedis Romanæ maxime intereſt, vera ne eſſe cenſeantur, cum haud leves illi maculas inurant? An autem propterea iſthæc vera eſſe deſinent? An ideo in dubium ea vocare, vel plane inficiari æquum & juſtum foret? Non arbitror.

ANIMADVERSIO.

An merito, vel immerito ex meo illo epiphonemate anſam ſumpſerit Schelhornius commemorandi hiſtoriam ſeſquiſæculi, ſcilicet decimi, & dimidiæ partis undecimi, æquo cuique, ac ſapienti Lectori judicandum relinquo. Arbitratur ergo homo ille

ille, si ejus verba expendamus, secum invicem pugnare dicentis adfectus, dum veritatem adstruere conetur, quam seu suis, seu etiam publicis commodis conferre profiteatur. Equidem communi me sensu orbatum existimarem, si in Vol.II. Amœnit. Hist. Eccles. Liter. p. 460. de fragmentis Epistolarum Didaci de Mendoza e Scorialensi Bibliotheca in publicam lucem eductis Hagæ Comitum an. MDCCXVI. cum notis & observationibus Guidevillii, deprehendens ego a Schelhornio ita scribi: *Cumque nostra maxime intersit, præ ceteris, quam potest fieri, penitissime cognitos habere illos Pontifices Romanos, qui per Legatos suos Synodum Tridentinam moderati sunt, ea non possunt non nobis esse gratissima, ut pote in quibus Paulus III. qui primus Concilium convocavit, ita graphice & vivis veluti coloribus a laudato illo Caroli V. Oratore depingitur, ut, qui ejus pectus, sanctum Dei Spiritum inhabitasse persuasum sibi habet, toto errare cœlo jure dicendus sit*, hæc, inquam, si a Schelhornio scribi deprehendens ego, confestim argumentarer, veritatem igitur nihil ab ipso pensi fieri, ut suorum utilitatibus inserviat. Absit, absit hujusmodi argumentationis flagitium. Rectam autem, solidamque esse, quam statim subdam, contendo. Recitat eo loco Schelhornius Genituram Pauli III. ex Hieronymi Cardani libro Geniturarum depromptam, inventamque, ut ibidem traditur, inter arcana Petri Aloysii Farnesii, Parmæ, & Placentiæ Du-

cis, certumque ex eadem argumentum affirmandi desumit Pontificem illum deliramentis hisce fidem præstitisse. Atqui, ajo ipse, revera contigerunt, quæ in Genitura illa Pauli III. prædixit Astronomus Paris de Mantua, nimirum Paulum ad summum gradum Pontificatus evectum iri non quidem in Comitiis, quæ post Leonis X. Papæ obitum habenda essent, sed anno dumtaxat Domini 1534. graviter vero se habiturum cum magno vitæ discrimine, unde, ut censebat Astronomus, evadere non posset, an. 1549. Superest ergo, ut ipse quoque Schelhornius adactum se sentiat ad fatendum non ita inanem, ridiculamque esse conficiendarum Geniturarum artem, ac habendam censuit in eo ipso Volumine, prolixam scilicet a pag. 609. ad pag. 619. de argumento illo Observationem instituens, fassusque vel ipsum Melanchthonem insaniam illam insaniisse, indeque in hujus discipulos præsertim Martinum Chemnitium, Hieronymum Wolfium, & omnium maxime Joannem Garcæum propagatam eandem fuisse. Meam istam argumentationem in dilemma modo converto. Aut germana est, aut subdititia Pauli III. Genitura a Schelhornio post Cardanum in medium allata: Si primum, ergo ars ex syderibus præsagiendi minime aspernanda, quam tamen Schelhornius aspernatur, irridetque: Si secundum, ergo commentum pro re certa in odium Pauli Pontificis a Schelhornio Punica fide venditatur, utique quod sua maxime intersit id præstare.

Mea,

Mea, haud diffiteor, plurimi interfuit, Diatribam, quam Tomo tertio Epiſtolarum Cardinalis Reginaldi Poli jam jam edendo præfixi, concludere, inſtituta comparatione inter Cardinalis Contareni, & Melanchthonis ſtudia, dum una ſimul adeſſent in Comitiis Ratisponenſibus, graviſſimum componendæ pacis Eccleſiaſticæ negotium tractandi cauſa, atque ad eam rem allegavi, quæ in loco paulo ante citato Schelhornius in medium protulit, vices miſeratus Melanchthonis, ſuorumque diſcipulorum, quos ſcilicet perridicula ſuperſtitio dementaverit. Adverſus ſe ipſum teſtimonium ferret Schelhornius, ſiquidem ſuas in argumentum illud Obſervationes in rem meam vertens ego veritati abrenunciaſſe dicendus forem. Fateatur ergo ille, cum cura, quam quis adhibeat in lucrifaciendis cauſæ ſuæ præſidiis, optime componi poſſe ſtudium veritatis. Paradoxa lucrifacere, qui aliter ſentit, omnium judicio reputabitur.

XIX. Si ad id, quod Romanæ Sedis intereſt, fingenda & refingenda eſſet hiſtoria, quam turpiter illa, quæſo, adulteranda foret, quam miſere truncanda? Imo, ut ex pluribus unicum exemplum afferam, integra ſeſquiſæculi hiſtoria prorſus foret ſupprimenda, ac tenebris pluſquam Cimmeriis obfuſcanda. Certe ſæculo decimo, ac ſequentis dimidio, pleroſque, qui in ſolium Pontificium elevati erant, monſtra potius ex omni ſpurcitiarum ac ſcelerum colluvie concreta, quam Eccleſiæ capita & Vicarios Chriſti nuncupandos eſſe ipſi fatentur veſtræ cauſæ addictiſſimi &c. p.33.

ANIMADVERSIO.

Si id fatentur cauſæ noſtræ addictiſſimi, & præſertim Cardinalis Baronius, cujus poſtea recitat la-

mentabiles querimonias Schelhornius, non video, quomodo hujus proposito inserviat exemplum, quod attulit. Romanæ siquidem Sedis intererat sesquisæculi illius maculas eluere, aut contegere, hasce tamen Baronius, & alii ei Sedi addictissimi fateri, & propalare non dubitarunt; inde igitur sequitur, exemplo illo, nostrorum Scriptorum potius integritatem, ac sinceritatem, quam vitium, cujus insimulantur, comprobari.

XX. Affatim jam, CARDINALIS EMINENTISSIME, demonstrasse mihi videor, conjecturam TUAM improbabilem omnique fundamento destitutam esse. Nec adeo opus foret, penes intelligentes & æquos rerum arbitros meam sententiam, sua luce (præfiscine dixerim) radiantem pluribus argumentis consolidare. Opinione enim TUA profligata, mea stet inconcussa & irrefragabilis necesse est, cum singulas rationes, quibus aliquem conjecturæ TUÆ colorem inducere allaborasti, satis abunde, nisi me fallant omnia, diluerim. Promissi tamen supra dati memor argumenta jam quædam, sententiæ meæ magis magisque confirmandæ idonea, superpondii loco adjiciam. Et primo quidem intrepide ad ipsa verba Indicis Paulini provoco, testorque magna animi fiducia lectores omnes, rerum gnaros ac extra partium studium positos, num sine aperta vi verbis illata ex eo quod *Liber inscriptus Consilium de emendanda Ecclesia* damnationis nota insigniatur, ulla veritatis specie extundi queat, minime illud ipsum Consilium, sed Sturmii tantum epistolam reprobari. Profecto, si hoc valeret, quidlibet ex quolibet pro lubitu invita veritate facile exsculpi, rebusque sole meridiano clarioribus caligo offundi posset. Quodsi ego, DOMINE, vel de Polo, vel de Paulo III. vel de aliis rationes sic subduxissem meas, quantopere, obsecro, abs TE, idque multum repetitis vicibus (clementer

con-

condona querelam hanc non injustam toties lacessito) vapulassem? de quo forsan alibi erit dicendi locus.

ANIMADVERSIO.

Ne semel quidem superius dixi, verbis illis *Consilium de emendanda Ecclesia*, Sturmii Epistolam reprobatam fuisse, sed credi posse affirmavi, seu Sturmianam, seu aliam Germanicam ejus Consilii editionem, quæ per omnium manus vagaretur, in Indice designari potius, quam Romanam; siquidem hanc, quo ipso temporis momento ortum duxit, spissæ adeo tenebræ involverunt, ut eandem in rerum natura exstitisse, conjecturis tantum, nullo autem certo documento allato ostendere opus habuerint vel Sturmius, Vergerius, & alii ferocius adversus Consilium illud animati. *Ignoti*, ut fertur, *nulla cupido*; dicam ipse, ignoti nulla censura.

XXI. Pro mea deinde sententia fulcienda facit, quod celeberrimum *Joannis Sturmii* nomen in Indice Paulino & reliquis ad nostrum usque ævum omnibus inter primæ classis hæreticos compareat. Nosti autem, quem titulum in famoso illo Catalogo, Pauli IV. jussu confecto, prima classis præferat: *Autores, quorum libri & scripta omnia, & quæcunque sub eorum, vel sub sequacium ipsorum nomine vel cognomine conscripta aut edita sunt, vel in posterum conscribentur, sive edentur, etiamsi nil penitus contra religionem, vel de religione differant, in universum prohibentur.* Quum igitur Sturmius hisce auctoribus sit annumeratus, uno ejus nomine hunc in censum relato, omnia & singula ejus scripta non edita tantum illo tempore, sed etiam posthac divulgata, fuere obelo confixa; neque adeo opus erat, ut ejus epistola sigillatim proscriberetur. Sicuti v. g. Luthero nostro, viro beatissimo, hanc in classem conjecto, nullum singulare ejus scriptum speciatim damnatur.

ANI-

ANIMADVERSIO.

Huc etiam faciunt, quæ in superiore Animadversione sunt a me dicta. Sturmii Epistola erat germanus ejus fœtus, non ita vero Consilium Novemvirale eidem præmissum. Hoc autem dum principem locum in Sturmii libro obtinere conspicitur, nisi damnasset Pauli IV. Index, facile aliqui in eam persuasionem adducti fuissent, quæcumque ipsi Consilio in illo libro subjungebantur, Sturmianorum Operum censuræ minime subjacere.

XXII. Porro pro me tam Index Pii IV. quam cæteri ad hanc usque diem singuli pugnant, universi enim, ne uno quidem excepto, *Consilium de emendanda Ecclesia*, Sturmii mentione plane non habita, atro carbone notant. Varia autem in Catalogo Pauli IV. mutavisse Patres ad Indicem Tridentinum auspiciis Pii IV. conficiendum deputatos, tum ipsa utriusque collatio docet, tum Franciscus Forerius, Dominicani ordinis sodalis, iisque a secretis in præfatione memorat &c. p. 35. Nonne & hic aliqua mutatione aut evidentiori indicio fuisset opus, si haud ipsum de emendanda Ecclesia Consilium, sed Sturmii tantum epistolam obelo voluissent transfixam Indicis Tridentini concinnatores? Iis enim innotuisse Vergerii exprobrationem quis ambigat? &c. p. 36.

ANIMADVERSIO.

Quod spectat ad *Consilium de emendanda Ecclesia*, non alia mutatione, aut evidentiori indicio opus fuisse video, quam ejusdem Auctores declarari, siquidem ipsummet Novemvirale in Pauli IV. Indice obelo notatum fuisse, Patres ad Indicem Tridentinum auspiciis Pii IV. conficiendum deputati vere existimas-

maſſent. Ea enim declaratio, uti pluribus jam locis monui ſuperius, conſona omnino fuiſſet rationi paſſim, & ubique uſurpatæ, ut quodnam foret idem Conſilium innoteſceret, neve cum aliis Scriptis confunderetur genericam emendandæ Eccleſiæ nomenclaturam ſortitis, cujuſmodi aliqua non defuiſſe, Paulini Indicis conditi ætate, argumentum inde deſumitur, quod quotquot olim eum Indicem magna ingenii acie præditi evolverunt, Sarpium præſertim dico, Seckendorffium, Richerium, Launojum, & nuperrime Kieslingium, nulla prorſus ratione in eodem conſpicere valuerint portentum illud, quo mundum perterrefacere aggreſſus eſt primo Vergerius, deinde pauculi hujus aſſeclæ, qui, ut patet, re ad trutinam minime vocata eum calu mniatorem exſcripſerunt. Patres illi, Tridentini Indicis concinnatores, quibus *innotuiſſe* (ſubdit Schelhornius) *Vergerii exprobrationem quis ambigat?* eandem ceu ficulneam ſpreviſſe, & irriſiſſe dicamus oportet, quandoquidem nullus ex ipſis, & poſt ipſos nec unus quidem Catholicus Scriptor a Novemvirali Conſultatione collaudanda abſtinuit, quibus ſcilicet ejus memorandæ occaſio aliqua ſe præbuerit.

XXIII. In prima claſſe Indicis Paulini comparet etiam Henricus VIII. Anglus, atque hoc pacto ſcripta ejus ad unum omnia ſunt damnata. Cenſura igitur iſta quoque confixit illius *Aſſertionem VII. Sacramentorum contra Lutherum*, ſpeciatim ejus libro de captivitate Babylonica A. 1521. oppoſitam, cujus tamen cauſſa Leo X. illum *defen-*

 ſa-

soris fidei titulo mactatum voluit, in diplomate ad eum A. 1521. V. Id. Oct. dato, & a Cardinalium Collegio subscripto inter cætera invidenda elogia ipsi tributa his verbis usus: &c. pag. 37. 38. In indice Clementis VIII. jussu recognito & publicato Henricus quidem VIII. Anglus in prima comparet, sed in alterius classis appendice hæc leguntur: *Henrici VIII. Angli liber de Sacramentis, quem conscripsit adversus Lutherum, permittitur.* Eadem nota in aliis etiam editionibus ad nostram usque ætatem, quas versavi, omnibus conspicitur.

Quorsum vero hæc, inquies? Nimirum ut isthoc exemplo ostendam, & Indicis Tridenti fabricatores, & reliquos, qui illi recognoscendo augendoque operam sensim navarunt, Consilium de emendanda Ecclesia inter reprobatos libros referendo, Paulum IV. sequutos, ipsum illud Consilium voluisse damnatum, non Sturmii duntaxat ἐπίκρισιν, quam si tantum prohibendam censuissent, eam distincte notare, Consilium vero a censura immune præstare par erat.

ANIMADVERSIO.

Merito utique ea nota ad Henrici VIII. nomen locum invenit in recentioribus Indicum Editionibus. Nulla vero in iisdem apposita unquam visitur ad librum inscriptum *Consilium de emendanda Ecclesia*, propterea quod nemini ex Indicum concinnatoribus in mentem venit, eo titulo Articulos Consultationis Novemviralis designari, ipsosque ceu noxios damnari. Ab hac pariter suspicione usque in hodiernum diem Catholici omnes Scriptores longissime absfuerunt, adeo ut Natalis Alexander in Volumine postremo suæ Historiæ Eclesiasticæ Pauli III. gesta exponens, Articulos illos plene recitaverit, nec tamen Censorum suorum, quos aliquando plus

plus æquo rigidiores experiri sibi visus est, ea recitatione notam ullam sibi promeruit.

XXIV. In elencho librorum prohibitorum, qui præmissus est Bernardi de Sandoval & Roxas Card. & Archiepiscopi Toletani Indici librorum expurgandorum, sæpe tam auctoribus quam libris damnatis quædam adjectæ sunt notulæ, ad lectores monendos, quid prohibitum, quidve permissum velint Censores. En TIBI ex plurimis unum exemplum. In secunda classe lit. R. hæc inter alia habentur: *Reginaldi Poli Cardinalis Britanni pro ecclesiasticæ unitatis defensione libri quatuor, alioqui catholici, sed habentes simul impressos aliorum libros contra primatum Romani Pontificis, & præfationem Petri Pauli Vergerii, auctoris damnati: Quibus demptis, Reginaldi opus poterit legi & retineri*. In tertia autem classe lit. C. *Consilium de emendanda Ecclesia: Liber sic inscriptus*, ne verbulo quidem præterea addito, damnatur. Nonne si ipsi Consilio nihil derogare voluissent Inquisitores Hispanici, more suo diserte monere debuissent, Sturmii tantum epistolam illi annexam reprobari, hac autem demta Consilium ipsum legi & retineri posse?

ANIMADVERSIO.

Quid opus erat ab Inquisitoribus seu Hispanicis, seu aliis diserte moneri, Consultationem Novemviralem legi, & retineri posse? dum iisdem compertum erat, neminem unquam Catholicorum de ea re dubitasse. Ea autem dubitatio cadere potuit in librum de Unitate Ecclesiastica, siquidem iste Lectores offendisset, qui Schelhornii instar, summum Reginaldi Poli erga felicitatem Henrici Regis sui studium perperam interpretantes, convicia tantum, odiumque Vatinianum in eo libro deprehendissent.

XXV. Sed hæc missa faciamus, in caussam potius jam inquisituri, quæ Paulum IV. ad prohibendum istud Consilium induxisse videtur. Scilicet eadem ratio huc flectere poterat ejus animum, quæ eum ad tabulas fiduciæ vel instructionem & credentiales, quas appellitant, literas Francisco Cheregato, Aprutensi Episcopo ac Nuncio suo ad comitia Norimbergensia A. 1523. abituro ab Hadriano VI. Pontifice suggestas, in Indicem damnatorum librorum referendas commovit. In litteræ enim L. tertia classe obelo configitur, quod & in cæteris Indicibus deinde repetitum est, *Lib. inscriptus, Pontificii Oratoris Legatio in conventu Norimbergensi.* Ferre scilicet æquo animo non poterat Paulus IV. cum successoribus veritati consonam, sed nimis ingenuam, Hadriani confessionem de lurida ac corruptissima ecclesiæ & curiæ Romanæ facie. Ita enim is præter alia: &c. p. 40.

Pariter sinceras illas Cardinalium ac Præsulum delectorum confessiones in illo novem-virali Consilio de antecedentium quorundam Pontificum dominatu injusto, de labente imo vero collapsa in præceps Ecclesia Christi, deque abusibus illis & gravissimis morbis, quibus jam pridem & ad desperationem fere salutis ecclesiam ac præsertim Romanam curiam laborare conquesti sunt, quosque vivis partim depinxere coloribus, omnium oculis & Protestantium præcipue exagitationi exponi, res videbatur indigna plane atque intoleranda Paulo IV. arrogantis animi Viro, cujus gloriæ si eam Consilii istius damnationem officere censeas, cum magna ejus deliberationis quondam pars ipsemet fuerit, equidem non repugno. Fortassis præter ejus mentem Consilium illud typis olim excusum est, & in apricum prolatum, quod celandum potius fuisset, atque inter curiæ arcana habendum, cum præsertim executioni datum haud fuerit.

ANIMADVERSIO.

Paulum IV. eum fuisse Pontificem, qui ferre æquo animo non posset Ecclesiasticam Reformatio-

tionem instituì, ac propterea præter ejus mentem Consilium Novemvirale olim typis excusum, & in apricum prolatum fuisse, audiret utinam superstes adhuc Launojus! Quantopere ab hoc, *idque multum repetitis vicibus*, vapularet Schelhornius, quin hic petere posset, tantam injuriam illius Pontificis nomini illatam sibi condonari, postquam ipsemet subscripserit Du-Pinio pronuncianti, *Launojum nonnisi illos memoriæ suæ posse inimicos habere, qui præconceptas opiniones suas veritati præferunt*. Evolvat Schelhornius Launoji Operum Volumina, ac in primis bina Epistolarum ejusdem, invenietque Pontificis Pauli IV. merita ad cœlum extolli præsertim ex sanctioris Disciplinæ Ecclesiasticæ zelo; unde in Epist. I. ad Joan. Gerbasium ita scribit: *Hic autem Pontifex Apostolica Sede dignissimus, recordabatur eorum, quæ cum esset Joannes Petrus Cardinalis Theatinus in Concilio delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum notaverat, & graviter confixerat. In eo supremi Pontificatus honor mores, contra quam fieri solet, haud mutaverat.* Et paulo ante verba faciens de Pontificia Consultatione, qua actum fuit de Matrimonii vinculo, hæc habet: *Paulus IV. in hoc celebri Consessu ita se gessit, ut, considerata re, difficile sit, Pontificem reperire sinceriorem*. Quis igitur non videt, nonnisi per indignam, & intolerandam impudentiam affirmari posse, librum inscriptum, *Pontificii Oratoris Legatio in Conventu Norimbergensi*, damnatum fuisse in Pau-

Pauli IV. Indice, quod Pontifex iste Reformationem omnem aversaretur? Noxæ hujus invidia dum Pontificem illum onerat Schelhornius, ipse est, qui *rebus sole meridiano clarioribus caliginem offundit*; dum, præter Pontificis illius mentem, Consilium Novemvirale typis olim excusum fuisse suspicatur, ipse est, qui *quidlibet ex quolibet pro lubitu facile, invita veritate, exculpi posse* demonstrat. Taxat ille Pauli IV. arrogantiam ea in re, qua singularem animi sui moderationem spectandam dedit. Reformationem non ex sola Romani Pontificis voluntate decerni debere existimavit, sed Concilii Generalis jam jam instaurandi authoritate, ac propterea ut ad istud res integra deferretur, ex hominum manibus subductnm voluit Hadriani VI. ad Nuncium suum in Conventu Norimbergensi mandatorum libellum. Si æque vero, ac de Legatione illa constat, ipsam fuisse Commentarium, quem Nuntio suo Cheregato Hadrianus VI. tradidit, constaret etiam, Consilium in Indice enunciatum esse ipsum Novemvirale, hujusque Editionem omnem prohiberi, haud immerito censeri deberet, alteram pariter hanc censuram decretam fuisse ea solum de causa, ut omni authoritate Consilium illud destitui, negotiumque Reformationis ad Concilium Generale omnino amandari, Christi fideles perciperent. Hoc autem tantum nomine ambo illi libelli inter vetitos a Paulo IV. repositi nullam ansam Schelhornio, aliisque præberent factum illud

lùd criminandi. Porro Regulæ Indicis editæ justu Synodi Tridentinæ palam faciunt, præter libros Hæreticorum, & cujusvis Authoris Scripta ob hæresis, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, adnotari pariter in eodem Indice *libros alio nomine interdictos*. Ea ipsa causa, ex qua Paulus III. decrevit, ut Consultationis Novemviralis libellus supprimeretur, *pour ne pas prevenir le Concile qui devoit travailler a la Reforme*, uti concorditer loquuntur Dupinius, & Fleury, nil mirum, si effecisset, ut idem libellus interdictis accenseretur a Paulo IV.

XXVI. Quam multa autem, sodes, ille Pontifex præterea fecit minus ipsi honorifica, ac personam, quam gerebat, prorsus non decentia, adeo ut ipse Pallavicinus (*) ejus Pontificatum infaustum ingloriumque vocare non dubitaverit. Audiamus modo ne longi simus, unum ex multis testem coævum, vobisque minime suspectum, Onufrium Panvinium, vitæ ejus historiam ita exordientem: *Paulus IV., cui Joanni Petro ante pontificatum nomen erat, quum adhuc esset Cardinalis, pari fuit inter Sacri Ordinis Senatores virtutis ac literarum merito priscis illis atque sanctissimis Christiani ordinis patribus comparandus. Sed & multo quoque antea, quam purpura honorem consequeretur, iisdem veteris christianæ disciplinæ moribus venerabilis, ad urbem simul & ad Vaticanas ædes ab Hadriano VI. evocatus, supra cæteros fere, qui tum Romæ clari conspiciebantur, sacratos viros semper enituit, ita ut quum jam inde a multis annis omnium esset in admiratione, optimam sanctissimamque sui memoriam relicturus fuisse videretur, ni Pontificatum statim adeptus, parum prudenti Consilio, sumtis ipse armis, excitatisque de novo, quæ refrixerant, inter Christianos Reges bellis, omnibus fere ubique terrarum turbatis, eandem temere corrupisset*. En vero TIBI egre-

(*) In Histor. Concil. Trid. Part. II. Lib. XIII. Cap. XI. num. 12. f. 159.

egregiam imaginem communis Christianorum & sanctissimi Patris, ac Christi, pacis Principis, Vicarii, in postremis verbis graphice depictam! p. 42. 43. 44. 45.

ANIMADVERSIO.

Quoniam optimam, sanctissimamque sui memoriam reliquisset Paulus IV. si ab armis sumendis Pontificatum adeptus abstinuisset, falso igitur eandem obumbrare conatur Schelhornius ex Reformationis odio, quod ei Pontifici improperavit, quodque per calumniam confictum fuisse vel ipsius testis, quem ille adhibet, dicta perspicue omnino declarant. Id ipsum etiam declarant Constitutiones aliquot a Paulo IV. editæ, quarum enumerationem his verbis Natalis Alexander, ubi agit de eo Pontifice, exorditur: *Totus ad tollendos abusus, quos superiorum temporum negligentia pepererat, incubuit Paulus IV. ut in hac saltem ratione Lutheranorum voces contra Romanam Curiam obloquentium retunderet. Multa igitur summæ severitatis Edicta promulgavit, quæ ad mores emendandos pertinerent. Ob eam causam multis invisus fuit.* Dum igitur aversæ a reformanda Ecclesia voluntatis Pontificem istum Schelhornius condemnat, videat, ne hac etiam in re voluntatem Protestantium demonstret prius animam, quam odium in Romanos Pontifices deponendi.

In Nota ad hunc locum pag. 45. hæc mihi legenda præbuit Schelhornius, *Haud enim id*, DOMINE, TUIS *in eum* (Thuanum) *declamitationibus penes*

rerum

rerum peritos assecutus es, ut fides, atque auctoritas historici incomparabilis vacillet. Declamitate igitur Schelhornius appellat, rem, de qua agitur, certissimis testimoniis comprobare. Ostensurus ego, per injuriam adversus Romanos Pontifices hæc scripta fuisse de Henrico VIII. Angliæ Rege a Thuano: *In reliqua vita ita se gessit ille Rex, ut eum, si æquiores, & prudentiores Pontifices nactus fuisset, sponte se subjecturum ipsorum potestati fuisse appareret*, & per injuriam pariter alia ista: *Princeps omnibus naturæ donis cumulatissimus, & in quo, si in voluptates solutior non fuisset, nihil merito desiderare posses*, Sodales meos Regiæ Parisiensis Academiæ in hunc modum affatus sum in Epistola ad eosdem data, quæ secunda est Decadis quartæ mearum Latinar. Epistolar. „Ex hac itaque ad alterum Poli Epistolarum Collectionis Volumen apposita Præfatione „vestrum etit, Viri Clarissimi, modo decernere, an „immerito, ut ego quidem omnibus viribus contendi, Poli nomen in invidiam trahatur ob animum, quem maximopere infensum gessisse adversus Regem Henricum passim insimulatur. Id „unum peto, ne Jacobi Augusti Thuani, cujus mentio facta est in postrema ejus Præfationis parte, „tanti apud Vos ponderis sit auctoritas, ut ejus testimonio freti, Henricum labe omni caruisse censeatis, *si in voluptates solutior non fuisset*, ac propterea „Polum ejusdem vitia calamo suo carpentem, modum, & fines transiliisse. Integerrimum, religiosis-

K „simum-

„ſimumque Henrici morum teſtem potius audite „Jacobum Boſſuetum, Meldenſem Epiſcopum, qui „lib. VII. Operis *Hiſtoire des Variations &c.* in ejuſ„dem Geſtis nil magis agnoſcit, quam *le comble de „la cruauté, & de la tyrannie*. Audite vel ipſum An„glicani Schiſmatis præconem Gilbertum Burne„tium, qui tamen de Henrico ita ſcribere non du„bitavit: *Il donna l'exemple pernicieux de fouler au „pieds la juſtice, & d'opprimer l'innocence la plus „manifeſte*; idemque graviſſima alia ejuſdem ſcelera „deteſtatus, his verbis elogium concludit: *Ce ſont là „des taches ſi odieuſes qu'un honneſte homme ne ſçau„roit l'en excuſer*. Atqui unam tantum in Henrico „maculam notavit Thuanus, proclivitatem ſcilicet „ad voluptates, animumque ei ita ſalubribus mo„nitis morigerum accommodavit, ut confidenter „prodiderit, Anglicani Schiſmatis culpam non illi, „ſed Romanis Pontificibus eſſe tribuendam. Quid „vero! quum is ipſe nec etiam pepercerit Franciſci „I. Galliarum Regis nomini, cui nimirum inſignem „contumeliam intuliſſe dicendus eſt inſtituta inter „ipſius, & Henrici mores comparatione in hunc „modum: *Accedebat ad hæc morum, & naturæ tam „conſpirans ſimilitudo, quanquam in fortuna diſpari, „ut nulla inter duos Principes, vel temporum quovis „intervallo diſparatos, major uſquam commemorari „poſſit*. Regem illum veſtrum & candore animi, & „clementia, & pietate nullum habuiſſe parem inter „Principes, Jovius, & Hiſtorici plerique omnes eo-
„rum

„rum temporum testantur. An non ab iis dotibus „immensum aberat Henricus? Thuani certe com„parationi illi haudquaquam assentiri censendus est „Joachimus Abbas le Grand, Scriptor Nationi ve„stræ, quin & ipsis Aulæ Primatibus (horum aliqui „adhuc in vivis degunt) commendatissimus, T. II. „lib. *Histoire du Divorce &c.* ita scribens: *Francois I. „aimoit Henry; mais Henry vain, ourgueilleux, & „plein de caprice au dernier point, n'aimoit rien*; præ„terquam quod toto illo Opere Henrici vitia inse„ctatur, eaque promeruisse affirmat (imo demon„strat ex Gallicorum Legatorum literis) ut idem „Franciscus de armis adversus eundem cum Carolo „Cæsare jungendis serio cogitaverit, ex initis inter „utrumque Principem, & Paulum III. consiliis." Si hujuscemodi testimonia fideliter recitasse, declamare est, quemadmodum censet Schelhornius, parem, ut video, sententiam feret de meis omnibus ad Epistolam suam Animadversionibus hisce, ac proinde (quod valde mihi dolebit) ad fluctus declamasse comperiar.

XXVII. Sed jam tandem receptui cano. Satis enim in hac arena, nec, nisi augurium me fallit, infeliciter a me depugnatum est. Duo tamen sunt, quæ ἐπιμέτρου loco annectere juvat. Unum spectat ad Pauli IV. Indicem, alterum ad epistolam Sturmii.

Inter eos, quibus illius Indicis conficiendi provincia a Paulo IV. demandata erat, fuit Christophorus Patavinus, generalis Ordinis Eremitarum gubernator, qui id ipse in Synodo Tridentina affirmavit (*), asserens simul, id negotii

(*) Vid. Sfort. Pallavicini Hist. Concil. Trid. Par. II. cap. XVI. n. n. 9. f. 157.

peractum fuisse exquisita diligentia, extractis e Vaticana Bibliotheca voluminibus, inspectis aliarum regionum indicibus, divisaque rei cura inter plurium religiosorum ordinum theologos. Franciscus quoque Forerius, cujus verba supra recitavimus, in præfatione Tridentino Indici præmissa, eum magna cum maturitate a multis viris doctis compositum esse pronuntiat. Quam vero negligenter illi spartam ornarint suam, clamitant errores, iique partim satis crassi in eo indice conspicui, quorum nonnulla dabimus exempla, ne partium studio hæc tantum pronuntiasse videamur. &c. p. 46. 47. 48.

ANIMADVERSIO.

Jam animo meo divinaveram, ut superius ex pag. 10. plane constat, commendatam a Schelhornio Pauli IV. in construendo suo Indice sagacitatem eundem inficias iturum, ut primo causæ suæ commodum ita postulasset. En igitur quomodo in præsens, ut Indici eidem contumeliam faciat, vel ad syllabas, vel ad literulas aucupandas devolvitur. Quid ego ad aucupium illud reponam? nec enim ad concertationis nostræ argumentum spectant hujusmodi tricæ. Meas vices Catullo delegabo. Hujus Epigramma ante quadraginta & amplius annos memoriæ meæ mandatum, eadem repente, nescio quo pacto, mihi obtulit, statim ac misellam illam Schelhornii farraginem perlegi.

Chommoda *dicebat, si quando commoda vellet*
Dicere, & hinsidias *Arrius insidias*.
Et tum mirifice sperabat se esse locutum,
Cum, quantum poterat, dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic Liber avunculus ejus,

Sic

Sic maternus avus dixerit, atque avia.
Hoc miſſo in Syriam, requierant omnibus aures,
Audibant eadem hæc leniter & leviter.
Nec ſibi poſtilla metuebant talia verba,
Cum ſubito affertur nuntius horribilis:
Jonios fluctus, poſtquam illuc Arrius iſſet,
Jam non Jonios eſſe, ſed Hionios.

Æqui bonique conſulet Schelhornius Poeticæ huic feſtivitati aditum hic a me factum fuiſſe, ut ea reſponderet quadantenus Carmini illi (*), quod ab ipſo ſubjunctum viſitur in Nota ad num. proxime prævium

(*) Opuſcula (*Crotti*) poetica prodiere Ferrariæ A. 1564. in 8. Epigrammata autem illa tria leguntur Farraginum Lib. I. p. 125. & 127. ac Lib. II. p. 149. Habetur vero ibidem p. 144. carmen ad QUIRINUM, unum, haud dubie ex glorioſis TUIS majoribus, cujus in TE, DOMINE: generoſus ſanguis ſtillat, quod hic repetere jucundiſſimum mihi eſt

Inconcuſſo animo eſt tibi, QUIRINE,
Virtus tam ardua, tamque ſingularis;
Eidemque animo eſt tibi, QUIRINE,
Tantum æqui ac fidei; tam eodem inane,
Tam iniquum fugit; impium tam abhorret,
Quirini ut Chariter, Quirinum ut ipſum
Fundatorem hominum potentiorum
Ubique trabeatum, ubique juſtum
Oſtentes facie, ore, ſpirituque:
Præ te fers modo, non modo Quirinum
QUIRINE optime, moribus ſed iſtis
Ancos, Fabricioſque, Neſtoraſque,
Divinumque Numam, & parem Catonem;
Aut ſi ſanctius eſt Numa & Catone.
His motus animi bonis, meaque
Confiſus pietate, te oro ſupplex
Germano ut juveni, ut ſeni parenti
(Nam alter ſpes animæ meæ, altera alter)
Feras ſuppetias, & innocentes
Dextera tuearis impotentes.
Sic vivas numerum Lybiſſæ arenæ
Charus omnibus, omnibus cupitus,
Et ſero venias in aſtra felix!

Quod extremum votum etiam pro TE, QUIRINE EMINENTISSIME, ex animo facio.

vium, ſcilicet p. 44. Epiſtolæ ſuæ, quodque Viri Clariſs. non erga me tantum, ſed erga etiam familiæ meæ nomen teſtatur comitatem. Hæc tamen ſi a me non impetraverit, ut cauſas adverſus eundem ſuſceptas mollius ſuſtineam, id ipſarum naturæ tribui velim, potius quam ingenio meo duro, & acerbo. Archiepiſcopus quoque Firmianus in concertatione, quam cum ipſo habui de Feſtis diebus, familiæ meæ honeſtandæ veteres aliquot memorias ex ejus Urbis tabulariis deprompſit, nec tamen propterea leviori brachio novitatem, quæ ipſi arriſerat, inſequi, & oppugnare perrexi. Kieslingius pariter quam liberaliter laudes in me, quod ſpectat etiam ad ſacrorum munerum, quæ obeo, adminiſtrationes, profuderit, norunt omnes, qui mutuas noſtras lucubrationes perlegerint, iique intellexerunt, haud proinde minus acriter ſtylum meum inſectandis ejus dictis incubuiſſe.

XXVIII. Reſtat, ut polliciti conſcius de ſingulari epiſtolæ Sturmianæ fortuna exponam, idque ipſis auctoris verbis. Ita autem ille (*): *Jacobi Andreæ librum, quem mihi ante cœnam heri miſiſti, Ludovice Grempi, ſimulac cœnatus eſſem, mihi recitari juſſi. Rogas fortaſſe, ut dormiverim. Sane placide & ſuaviter: uſque ad ſecundam poſt noctem mediam. Exordium epiſtolæ, cum mihi in mentem veniret vigilanti, illius temporis mihi memoriam renovavit, quo rogatu Buceri ſcripſi contra Concilium delectorum Cardinalium. Inſcriptio libri mei erat, ut opinor: Concilium Cardinalium: & huic*

(*) In Epiſtola apologetica contra Jacobum Andreæ, D. Ludovico Grempio a Freudenſtein, JCo Argentoratenſi, inſcripta, atque Neuſtadii in Palatinatu ex officina Matthæi Harniſch A. 1581, in 4. edita. p. 3. ſeq.

huic subjectus alter titulus: *De eadem re Joannis Sturmii Epistola*. *Quoniam scripsi*: De eadem re, *& non, contra eandem rem*: *Putavit Malardus Theologus Sorbonista, me adhuc amicum esse, ut ipsi arbitrabantur. Usus enim erat biennio ante mea opera, cum paraphrasim in Epistolam Pauli ad Romanos ederet.*

Quoad enim potui, partitus eram ei breviter illius Epistola ordinem, cum rhetorica quadam observatione.

Ergo prima face noctis, cum librarius huic Malardo hanc Epistolam ex autumnalibus nundinis Francofurtensibus allatam, probandi causa, attulisset, permisit, ut venderetur. Commodum accidit, ut ea illam nocte non legeret, & die postero disputaturus esset in Sorbona. Scis autem, consuetudinem esse, ut a quarta antemeridiana sæpe usque ad quintam pomeridianam hujusmodi disputationes amplientur.

Reversus autem a disputatione sibi recitari cœnanti jussit epistolam meam. Ubi vero intellexit, me alium esse in illo scripto, quam putarat, confestim ad librarium mittit; jussit omnia exemplaria ad se deportari. Cum ille respondisset, omnia distracta ac vendita esse, indignabatur. Adduxerat autem Francofordia ille librarius secum trecenta, ut commemorabat, exemplaria.

ANIMADVERSIO.

Duo sunt in hac narratione, quæ superius a me traditis lucem affundunt, atque ipsa confirmant Primo, Consultationem Novemviralem a Sturmio enunciari his verbis *Consilium Cardinalium*, quæ sola, sæpius affirmavi, ut Consilium illud a quocumque alio Consilio ad Ecclesiam emendandam conscripto discerni valeat, efficiunt. Deinde, Consultationem illam, Sturmii Epistolæ de eadem præmissam, Theologum Sorbonistam ad credendum adduxisse, Sturmii libellus utramque complexus nihil ve-

vetare, quominus Parisiis distraheretur; nil ergo mirum, si ad parem errorem arcendum Paulinus Index Consilium illud notasset, unde omnes intelligerent, nullo pacto librum illum legi, seu retineri posse. Duo igitur ista palam faciunt, haudquaquam constare, Consilium in Indice notatum, esse Novemvirale; nec etiam (siquidem istud constaret) pro certo haberi posse, Sturmii libris omnibus in Indice, solo ejusdem nomine recitato satis superque reprobatis, nullam causam adfuisse, ob quam facta ab ipso ejus Consilii Editio, quæ statim non Germaniam tantum, & Italiam, sed Galliam etiam pervaserat, in eodem Indice damnaretur. Cur vero in eo Consilium unice designaretur, verosimiliter in causa fuit, quod ipsum multo insignius, quam Epistola eidem subjuncta, in Sturmiani libelli titulo eluceret. Pari modo, quod Vergeriana libri de Unitate Ecclesiastica Editio præcipue spectandum exhibeat ipsum Poli Opus, hujus titulo tantum descripto Editio illa, ut jam dixi, quod notissima olim foret, statim percipi valuit.

XXIX. Arbitror, & TIBI, DOMINE, & lectoribus meis rem me præstiturum haud ingratam, si eam Sturmii Epistolam, rarissimam pariter atque elegantissimam, huic meæ subjecero, pretiosissimam panno subtextam hoc pacto exhibiturus purpuram. Alteri autem meæ dissertationi epistolari subjungere animus est tam literas, facundas quidem, sed satis breves, a Cardin. Sadoleto ipsi repositas, quam iteratam Sturmii responsionem, cui non habebat Sadoletus, quod amplius opponeret.

ANI-

ANIMADVERSIO.

Utinam & ipſe arbitrari poſſem, Schelhornio non ingratum futurum Cardinalis Poli de Sturmiana illa Epiſtola judicium, quod ſtatim ſubdo ex ejus literis ad Cochlæum: *Adverſus Sturmium librum tuum legi, in quo inanem illius verborum ſtrepitum ſolida ſenſuum veritate facile comprimis, qui mihi viſus eſt ob hoc ſolum quod loqui didicerit, ut idem aliis oſtenderet, quantum in verborum delectu, & illorum conjunctione profecerat, magis quam alia de cauſa, illud ſibi argumentum ſcribendi ſumpſiſſe; in quo certe, ſi judicio, pietate, & doctrina valuiſſet, debuiſſet potius pios conatus laudare, quam vituperare, quia ejus judicio non uſquequaque ſatisfeciſſent; ſin id minus a ſe impetrare potuit, ſaltem non hanc dignam cauſam putare, in qua eloquentiæ ſuæ vires omnes exerceret, niſi forte declamandi cauſa.*

XXX. Nihil nunc ſupereſt, quam ut TE, cujus in laudatiſſima humanitate unicum mihi repoſtum eſt ſolatium, ea, qua par eſt, obſervantia rogitem, velis, quæ hactenus TECUM diſputavi, æqui bonique conſulere, memor, me nonniſi invitum atque Tuo imperio compulſum in hanc TECUM arenam deſcendiſſe. Ita vale, CARDINALIUM EMINENTISSIME, atque omni proſperitatis genere cumulatus rei literariæ bono ac Italiæ TUÆ ornamento diu vige. Scribebam Memmingæ, A.R.S. MDCCXLVII. d. XV. Sept.

ANIMADVERSIO.

Unum viciſſim ſupereſſe ipſe dixero, ut videlicet animo a præconceptis opinionibus vacuo, ac ſolius veritatis aſſequendæ ſollicito, allatas huc uſque a me

Animadversiones Schelhornius perpendat, indeque ipsum pudeat ingentis solitudinis, quam circa ipsum esse demonstravi, dum Sleidani, Sarpii, Curayeri, Seckendorffii, Richerii, Launoii, Kieslingii, quotquot nimirum plenius de Consultatione Novemvirali egerunt, illud ipse argumentum pertractans, societatem refugisse comperitur; addam etiam Alexandri, Dupinii, & Fleury, seu hujus Continuatoris. Tantorum census Scriptorum profecto merebatur, ne eorum auctoritas a Schelhornio flocci fieret, quo famosi pudoris Scriptori, Vergerio scilicet, homini, uti illum Seckendorffius nominat, versatili, seu, ut ego dicam, dolos tantum, & nefas suo in pectore, suisque in scriptis versanti, adhæreret. Ei autem choro ceu imperitantem induxi Sleidanum, quod in suæ Historiæ libro XII. quæ spectant ad Consultationem Novemviralem edisserens, eandem ab aliquo, donec ipse vixit, Romano Pontifice damnatam fuisse nec ibi affirmaverit, nec ullibi; non vero quod ipse pariter, æque ac reliqui, quos ei socios dedi, seu Vergeriana scripta, seu Pauli IV. Indicem lustrare potuerit, quippe qui anno 1556. decessit. Quare quæ de eodem pag. 12. scripsi, non aliam vim habere profiteor, quam juxta a me tradita in Præfatione. In Sleidani, si opus sit, locum subire modo faciam Jacobum Augustum Thuanum, qui post collaudatas in Paulo IV. dum adhuc Cardinalis esset, morum gravitatem, doctrinæ præstantiam, eloquentiam, & in dicenda sententia libertatem, de

eo

eo Pontificatum adepto ita ſubdens, *Severitas illa, ex qua emendationem in Eccleſiaſtica diſciplina quidam ſperabant, plerique verebantur, cito in ſuperbiam vertit*, abſtinuit tamen (quod valde ad rem ſuam faciebat) indicare, eum Pontificem vetitorum librorum elencho inſerere non dubitaſſe illam ipſam emendationem, quam Cardinalis una cum aliis ad eam rem a Paulo III. adhibitis in ſcripta redegerat.

Tandem vero in medium afferam Danielem Francum, cujus certe oculis, ſi non ipſe Pauli IV. Index, Romani alii illum complectentes patuerunt. Adeſt inter merces Germanicas, quibus inſtruitur mea Bibliotheca, *Danielis Franci diſquiſitio Academica de Papiſtarum Indicibus librorum prohibitorum & expurgandorum, in qua de numero, Autboribus, occaſione, contentis, fine, damnis, & jure Indicum illorum diſſeritur. Lipſiæ an.* MDCLXXXIV. Vel ſolus hujus libri titulus abunde explicat, in omnem ſe ſe partem vertiſſe, & cujuſvis generis machinas adhibuiſſe ejus Auctorem, quo ſodalibus ſuis Romanorum Indicum horrorem incutiat, detectis abominandis flagitiis, quibus hi ſcatent. Hæc inter nullum locum aſſignari ab eodem Vergerianæ accuſationi de damnata per Indicem Pauli IV. Conſultatione Novemvirali, etiam me tacente, quam valide evertat Schelhornii de ea damnatione ſeu conjecturas, ſeu hariolationes, imo captiones, Lector intelligis, præſertim poſtquam noveris, Danielem Francum ex ipſius Schelhornii T. VIII. Amœn. Liter. p. 343. teſtimonio

curate, *&* *diligenter* Opus illud confecisse.

Ad parem laudem meis hisce Animadversionibus impertiendam ut Schelhornius, cui profecto & plurimas inesse literas, easque non vulgares, & præterea ingenii aciem admodum raram, in dubium nemo revocaverit, tandem adducatur, sperandi ansam mihi præbet Epistola, quam, dum ista a me scribuntur, Venetiis accipio, nam in illa hæc habentur: *Sembrami impossibile, che i Protestanti medesimi, e lo stesso Schelhornio, il quale si dimostra provveduto di molte cognizioni, e di sottigliezza, non abbia a vedere il torto della causa che sostengono, messo dall' E.V. nell' ultima possibile evidenza. Anche ne' due ultimi fogli, che ricevo, felicemente si combatte l' Avversario, che viene validamente impugnato coll' armi proprie, e si disarma di ogni prova in contrario.* Spem illam meam augent literæ jam jam ad me delatæ Tigurina ipsa ab urbe, cujus præla in lucem emiserunt Schelhornii lucubrationem huc usque a me refutatam. Earum initium ita se habet: *Nous avons eu l'honneur de recevoir les feuilles de la lettre de Schellhorn avec les Annotations, & la Refutation de vòtre Eminence. Certainement Schellhorn a grand tort à en juger par ce que nous y avons lu. Et vòtre Eminence a pris le meilleure maniere de le refuter, & nous sommes tres curieux de ce qu'en dira Schellhorn. En attendant nous avons remis ces trois feuilles a celui qui en pourra faire la Relation, si bon lui semble, a Schellhorn.*

Hæc,

Hæc, & alia doctorum Virorum testimonia ex eorundem Epistolis superius recitata, præterquam quod ipse Schelhornius me invitavit, exstimulavitque, ut ea in medium afferrem, non video, quomodo prætermittenda a me forent, dum validum causæ meæ adminiculum, ac firmamentum suppeditant. Licuit, semperque licebit, testes sententiæ suæ faventes adhibere, vades constituere, sapientes adire. Hi autem an in vivis degant, an e vivis abierint, nullo discrimine habebis. Ultro dabo, solidis argumentis pugnandum esse invicem; at ipsa, eorundem Virorum judicio pro invictis habita, novum inde robur desumere, nemo erit, qui inficietur. Ultro dabo, abstinendum esse in literariis controversiis ab aculeatis cavillationibus, ab irrisionibus, a dicteriis; hæcque non semper esse bonæ causæ indicia. At suffragia, quæ nobis victoriam adjudicent, silentio a nobis premi oportere, si quis existimet, is profecto in negotiorum suorum gestione se perquam exiguum sapere ostendit. Silentium vero illud si Adversarius ipse pro ineundæ pugnæ conditione deposcat, hominum judicia, quavis abundent doctrina, quacunque floreant existimatione, despiciens, iste Achillem alterum se facit, quippe qui ingenio suo *nihil non arroget*. Ferociam hujusmodi quod oderim ego, atque arceam, uti Virorum, quorum dicta laudavi, favorem mihi non defuisse valde lætor, ita tuum etiam, æque, ac Catholice Lector, requiro. Vale.

CLAU-

Ignorabat, ut certo credo, Schelhornius, dum suam Epistolam conscriberet, mearum partium fuisse Pauli IV. Indicem a Vergeriana calumnia vindicare, non ea tantum de causa, quod tradita a me de argumento, ad quod illa refertur, in aliis lucubrationibus, defendere, imo fulcire adactum me senserim, sed præterea ex Magistratu, quem gero. *Splendidam*, memorat ille Epist. suæ pag.49. *Cardinalium, & Consultorum pro Indice librorum prohibitorum amplificando Congregationem Romæ institutam;* at nullum in tota ea Epistola, nec etiam alibi, verbum fecisse comperitur de Præfectura ejusdem Congregationis mihi jamdiu demandata. Id autem dum hoc loco a me monitus intelliget ita se habere, statim, velim, animadvertat, eo munere in præsens fungentem, de Indice illo non quidem augendo, sed minuendo sollicitum se in hac Opella præbuisse. Etenim descriptum in eo libellum hoc titulo, *Consilium de emendanda Ecclesia*, demonstrare suscepi, aut non esse sanctissimam Novemviralem Consultationem jussu Pauli III. confectam; aut si ista sit, eam tantum esse, quam Germanicæ nonnullæ Editiones, Sturmiana præsertim, publicarunt; aut tandem, si cujusvis generis Editiones ejusdem intelligi deberent in Indice prohibitæ, hanc notam non ad ipsius Consultationis articulos, ceu noxios, percutiendos trahi posse, sed dumtaxat ad inhibendum, ne Pontificia authoritas ipsis inesse censeretur; quandoquidem jam

jam Romæ ſtatutum fuerat, Reformationis materiam iiſdem comprehenſam Concilii jamjam cogendi ſanctionibus ſubjiciendam fore, ut Præſulum omnium nationum conſenſu præſcriberetur, potius quam ex ſola Romani Pontificis voluntate.

Intelligat inſuper idem Schelhornius, ac pro certo habeat, per ejuſdem Congregationis Præfectum nil obſtare, quominus exiguæ ſeu literularum, ſeu ſyllabarum minutiæ, quas ille ſuperius adnotavit, inter *Errata Corrige* Romani Indicis, ſedem aliquando nanciſcantur. Plures libros in Pauli IV. Indice proſcriptos, minime comparere in Pii IV. Indice, idem Schelhornius compertum probe habet, pariterque in Indice Clementis VIII. juſſu recognito, & publicato, inter Hæreticos quidem primæ Claſſis Henricum VIII. cenſeri, ſed in alterius Claſſis appendice hæc legi: *Henrici VIII. Angli liber de Sacramentis, quem conſcripſit adverſus Lutherum, permittitur*. Nulla igitur dubitandi ratio, levioribus etiam mutationibus locum in ipſo Indice patere inpoſterum poſſe. Leves autem omnino reputandas quotquot Schelhornius dinumeravit, earundem elenchus, quem ſtatim ſubdo, apertum faciet.

In lit. A. *Alexander* Alexius *Scotus*. Cor. *Aleſius*. *Andreas* Bondeſtein *Caroloſtadius*. Cor. *Bodenſtein*. *Arſatius* Schoffer. Cor. *Schofer*. In lit. B. *Bilibaldus* irkaimerus. Cor. *Pirkaimerus*. *Brunonis* Heidelii. Cor. *Seidelii*. In lit. C. *Caſpar* Pecucerus *Budiſſinus*. Cor. *Peucerus*. *Catechiſmus* Tubicen. Cor. *Tubingenſis*. In lit. D. *Diſputatio* Bandenſis ſeu Bardenſis. Cor. *Badenſis*. *Diſputatio Lypſica inter Martinum &* Eraſmum ſeu Emſerum. Cor. *Eccium*. In lit. E. *Eraſmus Orvaldus* Schrechtenfuchſius. Cor. *Schreckenfuchſius*. *Evangelium* Paſalli. Cor. *Paſquilli*. In lit. F. *Franciſcus Lambertus*, & Franciſcus Lamperti. Delend. In lit. G. *Georgius* Parſerer. Cor. *Beſſerer*. In lit. H. *Hermannus* Kieſvvick. Cor. *Riſvvick*. In lit. I. *Jacobus* Kungius. Cor. *Rungius*. *Joannes Campanus* ſive Campenſis. Delend.

lend. Joannes *Vannius*. Cor. *Valentinus*. *Josias* Similerus. Cor. *Simlerus*. *Justus* Velfius. Cor. *Velsius*. In lit. K. Knopper Deilingius. Cor. *Knipperdolling*. In lit. M. Marcus *Tilemanus Hesnusius*. Delend. Matthæus qui & Assartius Schoffer. Cor. *Arsatius Scofer*. Memnon *Simon*. Cor. *Menno*. Murnerus. Delend. In lit. N. Nicolaus de Pelhrzimouu. Delend. *Nicolaus* Selveccerus. Cor. *Selneccerus*. In lit. P. *Paulus Commodus* Britannus. Cor. *Bretanus*. *Petrus* Similerus. Cor. *Simlerus*. *Petrus* Pomerunus. Cor. *Pomeranus*. In lit. R. *Reformatio Ecclesiæ* Coronen. Cor. *Coloniensis*. In lit. S. Syncrama *Suevicum*. Cor. *Syngramma*.

Quod ſuperius dixerim, me haud repugnaturum, quominus minutula iſta locum inveniant, debito utique examine præmiſſo, inter *Errata Corrige* Romanorum Indicum, id profecto hodierni *ſplendidæ* illius *Congregationis* Præfecti facilitatem Schelhornio commendabit. Eam ipſam eidem ſatis me probaſſe profiteor, dum nullam ſuperius quæſtionem movi de relata in Pauli IV. Indicem tradita ab Hadriano VI. *Instructione* ſuo ad Conventum Norimbergenſem ablegato. Fas enim mihi fuiſſet contendere, non libellum illum ſeorſim ſumptum, ſed ſcripta de ea Norimbergenſi Legatione, verbis iſtis Indicis deſignari, *Liber inſcriptus*, *Pontificii Oratoris Legatio in Conventu Norimbergenſi*. Equidem novimus, Satpio etiam referente, *Che fatto il Receſſo di Norimberga fu poco dopo ogni coſa ſtampata, così il Breve del Papa, come l'Iſtruzione del Noncio, le riſpoſte, e le repliche con li cento gravami furono divolgate per Germania, e di là paſſarono ad altri luoghi, & anco a Roma*. Scripta omnia iſta in libro, *Faſciculus rerum expetendarum, & fugiendarum*, exhibentur. Horum ergo collectio ſatis commode accipi poſſet pro libello, de quo in Indice. Iterum vale.

Brixiæ die IX. *Decembris* MDCCXLVII.